MEMENTO HOMO

PETNAJST GOVOROV O MOLITVI DELU IN MISLI NA SMRT

V STOLNI CERKVI SV. NIKOLAJA V LJUBLJANI
GOVORIL

DR. MIHAEL OPEKA
STOLNI KANONIK IN UČITELJ HOMILETIKE NA VSEUČILIŠČU V LJUBLJANI

1—3 TISOČ

V LJUBLJANI 1928

ZALOŽILA PRODAJALNA K. T. D. H. NIČMAN
NATISNILA JUGOSLOVANSKA TISKARNA

MEMENTO HOMO

PETNAJST GOVOROV O MOLITVI DELU IN MISLI NA SMRT

V STOLNI CERKVI SV. NIKOLAJA V LJUBLJANI
GOVORIL

DR. MIHAEL OPEKA
STOLNI KANONIK IN UČITELJ HOMILETIKE NA VSEUČILIŠČU
V LJUBLJANI

1—5 TISOČ

V LJUBLJANI 1928

ZALOŽILA PRODAJALNA K.T.D. H. NIČMAN

NATISNILA JUGOSLOVANSKA TISKARNA

Imprimatur.

Škof. ordinariat v Ljubljani, dne 31. dec. 1927, štev. 5015.

A. Kalan m. p.,
gen. vik.

Kazalo.

Uvod 5

O molitvi, I.—V. 7
O delu, I.—III. 51
O misli na smrt, I.—VII. 79

Opombe 139

Noben spomin ni grenkejši nego spomin smrti, a noben ni zveličavnejši. Srečen, kdor ima vedno svojo smrtno uro pred očmi in se vsak dan pripravlja na smrt! pravi Hoja za Kristusom (1, 33). Misel na smrt uči prav moliti in prav delati in si nabirati zakladov, ki jih ne uničuje ne molj ne rja, in jih tatje ne kopljejo in ne kradejo. (Mat. 6, 20.) Spomin večnosti onkraj groba je učitelj svetosti tokraj njega. —

Gospod Jezus! Kakor živa iskra pod pepelom naj vsekdar tli v nas spomin smrti, da bomo dobro molili in dobro delali in, kar smo zamudili, s kesanjem popravili, dokler je dan: pride noč, in ne bo več mogoče ne moliti zaslužno ne delati. —

V Ljubljani, o Božiču 1927.

Dr. Mihael Opeka.

O MOLITVI

I.

Bral sem lepo parabolo. — Po žalostnem padcu v greh je Adam obdeloval polje in zasadil zunaj raja vrt, poln drevja in koristnih rastlin. Klasje njegovih njiv je bogato valovalo v solnčnem svitu, in drevje je bilo polno cvetja in sadja. Neki dan je oče človeškega rodu truden počival na vzvišenem kraju in gledal krasoto polja ter večerne zarje; poleg njega Eva, njegova žena, in njegovi otroci. Tedaj je stopil med nje kerub, ki je stražil izgubljeni paradiž; bil je brez ognjenega meča in z obraza mu je sijala dobrotljiva prijaznost. Pozdravil jih je in dejal: — Glejte, sad zemlje vam sicer ne zori več kakor nekdaj; v potu svojega obraza morate pridobivati svoj kruh. Toda po trudnem delu se radujete uspeha: kako veselo se ziblje pred vami z delom pridobljeni žitni klas! Jehova je usmiljen. Dal vam je delo, da si poslej ž njim sami ustvarjate svoj raj. — Da, je odgovoril Adam, Jehova je velik in neizmerna je njegova dobrota, tudi kadar kaznuje. Radi bomo delali v potu svojega obraza. Toda nekoč nam je bil Jehova bliže: odkrival nam je luč svo-

jega obličja in poslušali smo njegov ljubeznivi glas. Tega sladkega občevanja ž njim ni več. Kaj nam je dal namesto njega? — Molitev! je odgovoril kerub. Delo vam je dal, da si pridobivate zemeljski, molitev, da si pridobivate nebeški raj. — In Adam je povzdignil k nebu svojega duha, in njegova žena ž njim in njegovi otroci; in je molil. Tedaj je postalo njegovo oko jasno, in njegov obraz se je svetil; in je dejal: Gospod je dober in njegova dobrota traja na vekomaj![1] —

O molitvi, moji častiti poslušavci, ki je pobožno povzdigovanje duha k Bogu, vam moram zdaj enekrati govoriti. In sicer o prosivni molitvi, ki ž njo Boga dobrot in milosti in odpuščenja grehov prosimo. Zakaj le je današnji svet molitev tako zelo pozabil in zapustil! Ali ne ve, da je z molitvijo zvezana naša sreča za čas in večnost? Poglejmo najprej večnost! Pokažem vam danes in prihodnjič dve stvari: ena je ta, da se ljudje, ki ne molijo, ne morejo zveličati; druga pa je, da se tisti, ki prav molijo, ne morejo pogubiti. Začnem v imenu božjem! —

*

Predragi! Bila je verska zmota Pelagijancev, da molitev za večno zveličanje ni potrebna. Samo tedaj se človek pogubi, je učil brezbožni Pelagij, če se tako daleč zapusti in zanemari, da ne spozna tistih resnic, katere je vedeti dolžan. Pelagiju odgovarja na to sv. Avguštin: — Ah! Pelagij govori o vsem, samo ne o molitvi, ki je vendar edino sredstvo, da si pridobimo znanost svetnikov . . .[2], sredstvo — tako verujemo mi —, brez katerega se nikakor ni mogoče zveličati. Kako neki? Ali se mar moremo zveličati, če nismo pokorni tudi le eni sami jasni in določni zapovedi Kristusovi? Gotovo da ne. Niso namreč opravičeni pri Bogu poslušavci postave, pravi apostol, ampak izpolnjevavci postave bodo opravičeni. (Rim. 2, 13.) Dobro. Molitev pa je določna in jasna zapoved Kristusova. Povedal jim je tudi priliko, pravi sv. Luka, da je treba vedno moliti in se ne naveličati. (Luk. 18, 1.) Prosite in se vam bo dalo; iščite in boste našli; trkajte in se vam bo odprlo. (Mat. 7, 7.) In čemu neki bi bil Kristus sam toliko molil — prebil je cele noči v molitvi —, ako ne zato, da nam je poleg z besedo tudi s svojim zgledom vtisnil v srce zapoved in dolžnost molitve? Da, Kristus, naš Bog, nam je zaukazal moliti — o tem ni nobenega dvoma.

Nasprotno, ta ukaz Gospodov postane popolnoma razumljiv, če le količkaj pomislimo naslednje stvari: Vi, moji častiti poslušavci, v temeljnih verskih resnicah dobro poučeni, veste, da ljudje iz svojih naravnih moči ne moremo nič za večno življenje zaslužnega storiti. Niti ene dobre misli ne moremo obuditi za zveličaje sami iz sebe, pravi apostol: Ne kakor da bi premogli iz sebe kaj misliti kakor iz sebe (2. Kor. 3, 4). Treba je nadnaravne milosti božje: Naša zmožnost je

od Boga. (Tam.) Trditi nasprotno, je kriva vera, od Cerkve večkrat obsojena in zavržena. Davno davno pred izumitvijo naših zrakoplovov je že sloveči inžener starega veka, Arhita, iznašel nekake čudnoumetne golobe, ki so tudi leteli po zraku, ker je bil sestavil v njih skrivna kolesca, da so jih spretno gonila. Toda kaj! Kakor hitro je zmanjkalo gonilne sile, so golobje, prepuščeni svoji teži, popadali na tla — kakor se to lahko dogodi tudi modernim zrakoplovom; kajti za polet v višavo je naravno treba podneta, vzgona, za padec pa zadostuje lastna teža. — In tako smo tudi mi ljudje. Da se dvignemo v višave nadnaravno dobrega, za večno življenje zaslužnega, je treba pomoči, vzgona nadnaravne milosti; za strmoglavljenje, za padec v greh pa je zadosti teža naše izprijene narave, ki vleče k tlom.[3] Treba je torej za zveličanje milosti. Le-te pa, hoče Bog, da prosimo: Prosite in se vam bo dalo! Molitev je tedaj tako potrebna za zveličanje, kakor je potrebna milost, to je, potrebna je brezpogojno. Tako uče soglasno vsi učeniki Cerkve, na čelu jim sv. Avguštin. Verujemo, pravi le-ta odločno — in znane so te njegove besede —, verujemo, da nihče ne pride k zveličanju, če ga Bog ne pokliče; in nihče za zveličanje delati ne more, če mu Bog ne pomaga; in nihče te pomoči božje ne dobi, razen če moli. Nad samim Gospodom našim Jezusom Kristusom se je odprlo nebo, in je prišel nadenj Sv. Duh v podobi goloba — ne tisti hip,

ko je stal Jezus v vodi in je bil od Janeza Krstnika krščen, marveč tedaj, ko je stopil iz vode in je molil (Prim. Mat. 3, 16 in Luk. 3, 12). To je nam vsem v poučenje, razlaga sv. Tomaž Akvinski, da moramo, čeprav v krstu očiščeni, z molitvijo prositi milosti Sv. Duha, da se po krstu tudi zveličamo.[4]

Tu, moji častiti poslušavci, je treba prav izrecno poudariti zlasti dve stvari, ki sta po veri čisto gotovi. Ena je ta, da smo božje milosti prav posebno potrebni v hudih izkušnjavah. Kako le bo premagovala hude izkušnjave naša slabost sama? Ko pa velikokrat tako presilno navalijo na našo dušo... Ko se pa velikokrat vse vzdiguje v naši notranjosti od strasti napuha, da bi v svojih prevzetnih mislih najrajši hodili po glavah vseh, da bi iztezali svoje roke do samih zvezd in jih trgali z neba, da bi kakor hudobni angeli ne mirovali prej, dokler ne postavimo svojega sedeža nad božji prestol... Ali, ko neštetokrat dviga v prsih sovraštvo svojo kačjo glavo, in nas vse sili in ščuje, da bi pričeli brizgati naokrog strup grde maščevalnosti... Ali, ko nas tolikokrat mami in čara bogastvo in blesk te zemlje, da bi šli in si kakorkoli — tudi po krivici — nagrabili zakladov sveta, da bi mešali po njih s svojimi rokami in bi srebrni in zlati žvenket božal naša ušesa in nasičeval prazne, lačne duše naše... Ali, ko vsakčas zahrumi nad nas vihar sladostrastnih misli in hrepenenj; ko vzvalovi po telesu naša v grehu pohudobnela kri; ko buta ob domišljijo svet s

svojim zapeljevanjem in uživanjem; ko satan sam prilizljivo tke okrog nas svoje nesramne mreže... Kako bo vsetakrat zmagovala naša slaba moč sama? Ah, treba je moliti, moliti! Ali mar nismo tedaj kakor šibka drevesca v mogočnem pišu? Kako ne bomo omajani, kako ne zlomljeni, izrvani iz zemlje živih, če ne bomo privezani ob trdno oporo božje pomoči in milosti? Da, in te milosti je treba prositi! Molitev je naša luč v temi, iz katere se reži poguba; molitev je opora naša na spolzkih stezah; naš kažipot sredi med zijočimi prepadi; naše orožje, naša bramba ob besnih napadih sovražnikov... Kdo se spominja, da je zmagoval brez molitve? Kdo ne ve iz lastne izkušnje, da je bil močan le tedaj, če je sredi nevihte klical v svojem srcu z učenci na morju: Gospod, reši me — utapljam se!... (Mat. 8, 25.) Ne! samo ponižne vojščake bo kronal Kristus, ponižnost pa bo v boju zmerom ukazovala moliti.[5] —

A še druga stvar je, ki je po veri gotova in ki ne odveže od dolžnosti molitve nikogar, kdor se resnično hoče zveličati. Bodisi tudi, da v življenju s pomočjo milosti premagujemo izkušnjave in delamo dobro — kako pa bo na zadnjo uro? Ne motimo se! Izkušnjavec tudi takrat ne bo miroval. Nestrpno, hujše nego v življenju, bo, v komer bo le mogel, razdivjal vihar izkušnjav. O, nekateremu umirajočemu je lice povsem mirno, skoraj že smrtnohladno — v njegovi duši pa še rjove nevihta, še gori ogenj, še razsaja boj... A od

tiste ure je vendar zavisno vse... Takrat vreči sovražnika, takrat zapoditi ga v beg, potolči ga — to je rešitev, večna rešitev. Zato pa blažena končna pravičnost, končna stanovitnost! O veliki, posebni dar božji! Kako si jo bomo zaslužili — to zadnjo, največjo milost? Resnično zaslužiti je ne moremo; moremo jo samo ponižno izprositi z molitvijo.[6] Čujte torej vsak čas, govori Kristus, in prosite, da bi mogli ubežati vsemu temu, kar se bo godilo (tisti vaš poslednji dan), in stopiti pred Sina človekovega. (Luk. 21, 36.) To je nauk vere. In nič ni v tem nauku nenaravnega. Večna blaženost, ki zavisi od končne stanovitnosti, je že toliko vredna, da ne smemo zahtevati od Boga, da bi nam dal to končno stanovitnost brez našega truda, čisto zastonj... Kdo bi očital Bogu, če se v modrosti ne da prekositi od ljudi? Stari Lacedemonci svojim otrokom niso dajali kruha v roke. Imeli so navado, da so položili kruh na kako visoko bruno in dali otrokom v roke lok: Evo, dete, tam gori je kruh, sestreli si ga na tla! Tako so jih učili vaditi se v streljanju in spoštovati kruh ter truditi se zanj. Podobno je naredil z nami naš Bog. Visoko v nebesa nam je postavil blaženo večnost: Evo, človeški otroci, tam gori je željeni, blaženi cilj! In dal nam je lok in strelico molitve: Dvigajte roke, molite, prosite — da vam pade nekoč v naročaj večna sreča neba![7]

*

Predragi! Mi se hočemo zveličati. Saj se moramo! Kaj pa hočemo sicer tu na zemlji? Kaj namreč človeku pomaga, če si ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi? (Mat. 16, 26.) Kaj pomaga tukaj bogat biti 20, 30, 50 let —? Če pogubiš svojo dušo, boš tamkaj revež vseh revežev brez konca, na vekomaj! Kaj pomaga tukaj slaven biti 20, 30, 50 let —? Če pogubiš svojo dušo, boš tamkaj zavržen med zavrženimi brez konca, na vekomaj! Kaj pomaga tukaj uživati 20, 30, 50 let —? Če pogubiš svojo dušo, boš tamkaj trpel, gorel brez konca, na vekomaj... Zato se moramo rešiti, zveličati. Da, to je vse. A zato pa moramo moliti... Kdor ne moli, naj ve, kam gre: med siromake, med brezčastne, v trpljenje, v ogenj brez konca, na vekomaj!... Ah, molimo! Pobožni pisatelj Rodriguez pripoveduje, da so se stari očetje puščavniki nekoč posvetovali, katero dobro delo jim je najpotrebnejše za večno življenje. In so spoznali in sklenili, da le-to: ponavljati pogostokrat prošnjo Davidovo: Gospod, hiti mi pomagat![8] Res, tako molimo venomer: Gospod, hiti nam pomagat, da se zveličamo! S svojo milostjo, brez katere ne premoremo za večno življenje nič; s svojo močno milostjo, brez katere se zastonj ustavljamo izkušnjavam; s svojo posebno milostjo, brez katere ni končne stanovitnosti — Gospod, hiti nam pomagat! Amen.

II.

Predragi v Gospodu! Kdor ne moli, ta nima nobene zveze z Bogom, ta je brez Boga. Brez Boga pa ni zveličanja. Kdor je zavrgel molitev, pravi sv. Terezija, ta bo v kratkem ali žival ali hudoba.[9] A kako bi se zveličala žival? kako hudoba? Ne, čisto gotovo je: kdor ne moli, ta gre svojemu večnemu pogubljenju naproti! — Kaj pa, ali se bo res vsakdo, ki moli, tudi zveličal? To vprašanje nas zdaj zanima. Ali bo dal Bog res vsakomur, kdor ga prosi, vseh za zveličanje potrebnih milosti? Ali bo dal pravičnim, ki si niso svesti smrtnega greha, da bodo v dobrem vztrajali? da bodo uspešno odbijali tudi hude, silne napade izkušnjav? In grešnikom, ki jih njihov greh vznemirja, da v hrepenenju po poboljšanju molijo, prosijo, da bi mogli svoj greh zapustiti — ali bo prihitela res tudi njim milost božja še o pravem času na pomoč, da bodo iz greha vstali? In ali bo končna stanovitnost, ta veliki, posebni dar božji, res srečni delež vseh, kateri molijo? — Res, moji častiti poslušavci, vse bo res tako. Sv. očetje nas ne morejo vsega tega nikoli zadosti zago-

ţoviti. Molitev je ključ, ki v naše zveličanje nebesa odpira, pravi sv. Avguštin. Molitev je rešilno sidro zanj, ki je v nevarnosti, da se potopi, trdi sveti Janez Krizostom. Molitev potolaži jezo božjo, ki grešniku takoj odpusti, če ponižno moli, govori sv. Lavrencij Justinijan. In sv. Bernard: Moč pekla je sicer velika, toda molitev je vendar še močnejša nego vsi hudobni duhovi (tudi tisti, ki preže na dušo ob zadnji uri). In sv. Teodoret: Molitev je vsemogočna, zakaj po nji se čudeži gode.[10] In še nebroj podobnih izrekov bi lahko navedel, ki me vsi prepričujejo o tem, o čemer bi jaz danes rad prepričal vas, o resnici namreč, da kakor se človek brez molitve zveličati ne more, tako se pa s sveto molitvijo zveličati mora. Prosim vas, sledite mojim izvajanjem z blagohotno pozornostjo!

*

Molitev nas mora že zato zveličati, ker je pač molitev, to se pravi: prošnja, klic do Boga. Gospod, ne bom osramočen, ker sem v tebe klical, govori psalmist. (Ps. 30, 18.) Gospod, čeprav nisem vreden — toda že iz samega tega vzroka, že zaradi same te pravice, ker te prosim, ker vpijem k tebi, upam od tebe vse. In resnično, ali je med nami ljudmi treba njemu, kdor je v smrtni nevarnosti — ali mu je treba storiti kaj drugega, nego klicati na pomoč, da mu že hiti pomagat, kdor le more, čeprav z nevarnostjo za svoje lastno življenje? Ali mi ljudje, če slišimo obupno vpitje

človeka, ki visi med življenjem in smrtjo — ali mi šele izprašujemo, če je ta, ki vpije, vreden, da ga rešimo, ali če ni vreden? O kaj še! Katero srce se ne zgane od usmiljenja na sam klic? Še živali hitimo reševat, če preganjane in plahe prihite k nam, iščoč pri nas zavetja. Ne samo mi, ki imamo krščansko srce — celo pogani so tako ravnali, in v starih spominih beremo, da je v Atenah ostalo za vselej brezčastno ime nekega senatorja, ki je lastovko, katera je pred jastrebom pribežala njemu v naročaj, odpodil od sebe... Tako! In zdaj si pa mislimo, da bi moglo božje Srce storiti kaj takega, česar ne more storiti nobeno čuteče človeško srce? Da bi mogel Bog preslišati prošnjo neumrjoče človeške duše, ki je sama vendar več vredna nego ves materialni svet — da bi mogel preslišati prošnjo njeno za rešitev iz krempljev peklenskega jastreba, ki ji grozi, grozi? Ali da bi On, naš Bog, če duša k njemu vpije, če joka in zdihuje pred njim za svoje zveličanje — da bi On, naš Bog, ki je dušo ustvaril, šele premišljeval, ali je vredna, ali ni vredna, da jo razsvetli in podpre z milostjo, da ji pomaga v izkušnjavah, da jo zavaruje tudi v zadnjem, smrtnem boju — da bi On to šele premišljeval? Ah ne! Nikdar! Daleč od nas bodi taka misel! Invoca me, eruam te! govori On sam vsaki duši. (Ps. 49, 15.) Kliči me, in rešim te! Kliči me, duša! moli za svoje zveličanje k meni — in jaz ne bom gluh za tvoje prošnje. Da, tako velika je moja dobrota,

da boš ti, o človek, komaj zaprosil, in že bo s teboj moja pomoč; komaj boš zavpil k meni, in že boš iz nevarnosti... Invoca me, eruam te — Kliči me, in rešim te! A če bi nazadnje tudi izpraševal Bog po našem zasluženju — ali ni nekaj zasluženja v sami naši molitvi? Ali ne obuja tisti, ki moli, v sebi veliko in prelepih čednosti? Ali ne spoznava z molitvijo visokosti božje in revščine svoje? Ali ne obuja vere in močnega upanja v Boga? Ali se njegovo srce ne vnema ali vsaj začenja vnemati v ljubezni do njega — Dobrotnika —, katerega prosi? O resnično da, in zato pa nam mora molitev že sama po svoji naravi izprositi od Boga milosti, za zveličanje potrebnih.

To pa tembolj, ker je Bog naši molitvi ponavljaje in s poudarkom tako moč obljubil in zatrdil. Prosite in se vam bo dalo — evo slovesne obljube božje —; iščite in boste našli; trkajte in se vam bo odprlo. Zakaj vsak, kdor prosi, prejme; in kdor išče, najde; in kdor trka, se mu bo odprlo. (Luk. 11, 9—10.) To je zadosti rečeno. Kdor po teh besedah dvomi nad uspehi naše molitve za večno življenje, ta je že zatajil vero. Zakaj tak ali ne verjame, da so besede iz ust Kristusovih res božje besede, ali pa ne verjame, da bo Bog izpolnil, kar je obljubil. Toda besede Kristusove so božje besede, ker je Kristus resnično Sin božji in pravi Bog. A da bi Bog ne izpolnil, kar je obljubil? Ali mar izpolniti ne more? On, čigar ena sama beseda drži morja v njihovih peščenih bregovih in

zemljo v zraku na nič obešeno, in tisoč svetov v vesoljstvu — On da ne bi mogel dati usmiljene miloščine človeku? Ali pa da bi ne hotel, potem ko je obljubil? O, ali vemo, kaj se to pravi: Bog bi postal nezvest, nezvest svoji dani besedi? Ali vemo, da se to pravi: Bog bi nehal biti Bog? Ako smo (mi) nezvesti, pravi apostol, on zvest ostane; samega sebe ne more zatajiti. (2. Tim. 2, 12.) Resnično, tudi le drobca svoje časti ne more izgubiti tisti Bog, ki je vse ustvaril k svoji časti. A pomislimo, če je ne bi izgubil, ako bi naših molitev za zveličanje po svoji obljubi uslišavati ne hotel? Pomislimo le: Pri posebni sodbi bo Gospod Jezus pozval vsakega grešnika, naj se zagovarja, če kako more: Povej, če imaš kaj, da boš opravičen! (Iz. 43, 26.) O, kako pa bi to bilo, poslušavci moji, kako pa bi to bilo, če bi mogel grešnik, hudobnež, namesto da osramočen molči po besedah psalma: Vsa hudobija bo zaprla svoja usta (Ps. 106, 42) — če bi mogel odpreti usta in govoriti: Gospod, ti meni očitaš, da sem grešil proti zapovedim, zapisanim v tvojih svetih knjigah; toda glej, v taistih svetih knjigah je ponavljaje zapisana tudi tvoja obljuba, da boš dal milosti za zveličanje tem, ki bodo prosili, in jaz, siromak, sem prosil, toda prosil zastonj, jaz zadostne milosti, pomoči nisem prejel... O prijatelji, kako bi to bilo?! Ali bi mogel le-tu Kristus izreči nad grešnikom svoje strašne besede: Poberi se izpred mene v večni ogenj? Kje bi ostala njegova pravičnost? kje nje-

gova čast? In če bi se moglo tako dogoditi pri vesoljni sodbi, pred vsem svetom, na sodni dan? O angeli božji, ki boste z grmečimi trobentami oznanjali tisti dan, ali ne bi vi rajši vrgli evangelijev božjih v ogenj, ki bo takrat požiral veseljstvo, rajši, nego da bi mogli iz njih grešniki Bogu očitati — laž? Toda kaj govorim to, kar nič ni, kar se nikoli zgodilo ne bo, kar je nemogoče! Zakaj nebo in zemlja bosta prešla, beseda božja pa ne bo prešla. Bog je molitvi za zveličanje obljubil uslišanje — brez skrbi se torej nanj zanesite, o srca človeška! Otroci človeški, ki se tako radi naslanjate na trs človeških obljub, tolikrat slabih in nezanesljivih — brez strahu se oprite ob skalno goro obljube božje!

Res je, moji častiti poslušavci, in vedno zopet nam prihaja na misel, da smo nevredni božje dobrote in milosti, da nimamo Bogu pokazati ničesar razen tiste slabe molitve same. Toda zdaj čujte! Bog je postavil našo molitev na vse drugačno podlago, nego so naša zasluženja, naša dobra dela; postavil jo je na neskončne zasluge Kristusove. Ne naša slabost — marveč to, kar je storil Kristus za nas, ko je 33 let za nas živel in delal na zemlji; ne naša nevrednost — marveč to, kar je zaslužil za nas Kristus, ko je trpel in vso svojo kri prelil (ah, ena sama kapljica te krvi je neizmeren zaklad!); ne naša ničevost — marveč to, kar daruje še vedno za nas Kristus po naših oltarjih in tabernakljih —: to je tisto, zaradi česar

uslišuje Bog naše molitve in deli milosti zveličanja. To je tisto, to je tisto, ker molimo: Per Dominum nostrum Jesum Christum — po Gospodu našem Jezusu Kristusu; per Christum, Dominum nostrum — po Kristusu, Gospodu našem... To je tisto, kar nas bo zveličalo, zveličalo tako gotovo, da si rajši damo iztrgati iz prsi srce, nego iz srca to veliko upanje in zaupanje![11]

*

Moji častiti poslušavci! Zakaj torej bolj ne ljubimo in ne gojimo molitve? Molitve za dušo svojo, za svoje zveličanje? Ali ne vidimo, da je molitev zares tista lestvica Jakopova, ki sega od zemlje do neba, po kateri mi — kakor osvojevavci mest — lahko s silo naskočimo in si osvojimo nebeško mesto Jeruzalem? Vi pravični! zakaj ne molite bolj, da pravični ostanete? Oče naš, kateri si v nebesih, posvečeno bodi tvoje ime, pridi k nam tvoje kraljestvo... ne vpelji nas v izkušnjavo, temuč reši nas hudega!... Mi grešniki! zakaj ne molimo bolj, da se resnično spokorimo, izpreobrnemo? Oče naš, kateri si v nebesih, posvečeno bodi tvoje ime, pridi k nam tvoje kraljestvo... odpusti nam naše dolge! Usmili se nas o Bog, po velikem svojem usmiljenju!... Pravični in grešniki vsi! zakaj ne molimo bolj, zakaj ne molimo noč in dan za srečno zadnjo uro? Sveta Marija, Mati božja, prosi za nas — zdaj in ob naši smrtni uri... Ah,

vsaj od zdaj naprej molimo! Kar nam še preostaja tega bornega življenja, bolj, več molimo! Tvoj dobri duh me bo peljal v pravo deželo, pravi psalmist. (Ps. 142, 10.) Da, Gospodov dobri Duh nas bo srečno pripeljal v pravo deželo nebeške domovine. Tega Duha pa nam bo dal, če prosimo. Dal čisto gotovo! Zakaj, če vi, ki ste hudobni, govori Kristus, znate dobre darove dajati svojim otrokom, koliko bolj bo vaš nebeški Oče dal Svetega Duha tistim, ki ga prosijo. (Luk. 11, 13.) Amen.

III.

Če bi mogli stopiti danes med nepregledne vrste vseh svetnikov in svetnic božjih, katerih spomin obhajamo,* in bi vprašali trume srečnih nebeških stanovavcev: Kako ste prišli, o vi blaženci božji, v ta svoj veliki mir, v to neizmerno slavo, v to nepopisno veselje in srečo svetega raja? bi nam nebeške vrste, četa za četo, odgovarjale: Po molitvi. Da, po molitvi! Po obilni molitvi so dosegli sveti očaki in preroki milost tistega neomajnega upanja v prihodnjega Odrešenika, ki jih je dvignilo tako visoko. Po moči molitve so zadobili sveti apostoli tisto čudovito gorečnost za Kristusa in njegov nauk, ki jih zdaj v nebesih tako odlikuje. Po vztrajni molitvi so prejeli sveti mučenci milost tiste stanovitnosti v trpljenju, ki je zdaj njihova krona; sveti spokorniki milost tistega izpreobrnjenja, ki je zdaj njihovo poveličanje; sveti spoznavavci milost tistih junaških kreposti, ki so jih posadile na svetle nebeške sedeže. Da, moji častiti poslušavci, bodi nam vsem še enkrat z vsem

---

* Govor je bil govorjen na praznik Vseh svetnikov.

poudarkom povedano: Brez molitve ne doseže človek za večnost nič, z molitvijo pa vse: zveličanje in celo slavo svetniško. Kako pa sta molitev in časnost? Tudi v časnih zadevah moramo moliti, saj moramo po veri spoznavati, da je Bog tudi naših časnih zgod in nezgod gospodar. Gotovo je, da nam molitev naklanja tudi časnih dobrot in milosti. O tem naj danes govorim.

*

Predragi! Zelo nespametni so tisti ljudje, ki pravijo, da je molitev za časno srečo na zemlji (večne jim tako ni mar) nepotrebna ali brezuspešna. Nepotrebno je moliti, pravijo, saj Bog ve, česa potrebujemo, in nam torej lahko da, če hoče. — Res je, Bog je vseveden in pozna tudi vse naše potrebe. A vendar hoče, da ga tega, česar potrebujemo, prosimo. Zakaj? Zato, da s prošnjo priznavamo onemoglost svojo in moč božjo. Zato, da s prošnjo zmerom bolj zbujamo v sebi zaupanje in ljubezen do Boga, ki je naš dobri Oče, od katerega imamo vse in vse pričakujemo. Zato, da se s prošnjo božjih dobrot tembolj vredne delamo, jih tembolj cenimo in tako tem obilnejše prejemamo. Bog nas hoče odgojiti za dobre otroke, zato nam je naravnost zapovedal, njega njegovih dobrot prositi, čeprav ve sam, česa potrebujemo. Prosite, in se vam bo dalo!... Saj tudi moder zemeljski oče ve, česa otrok potrebuje, pa vendar

otroka navaja, da očetovih, materinih dobrot prosi. To ni nepotrebna prošnja — to, moji častiti poslušavci, je potrebna vzgoja!

Še bolj krivo je drugo, kar govore brezverni ljudje: da je naša molitev brezuspešna, češ, ker se vse, kar se zgodi nad nami, z nami, okrog nas — godi po gotovih naravnih zakonih. Ti zakoni so železni in neizpremenljivi, pravijo. Da se skala vsled svoje teže s hriba v dolino vali, in če na koga prileti, da ga zmečka; da železniški vlak s tira skoči, če so tračnice izpodkopane, pretrgane itd. — vse to se vrši po neizpremenljivih naravnih zakonih. Kaj naj potem pomaga n. pr. molitev za varnost življenja ali za srečno potovanje? — Dobro, o neverni prijatelji! Bog skale za navadno res ne bo ustavil sredi hriba in ne obrnil vlaka nazaj. Toda povejte, ali ne more Bog človeških korakov voditi tako, da človek ne pride ravno takrat na kraj, kjer nosi skala smrt, in se ne vozi ravno s tistim vlakom, ki hiti v nesrečo? In ali ne more Bog v tem zadnjem slučaju vlaka samega nesreče obvarovati? Ali ne more n. pr. zbuditi v prsih čuvaja, ki je sicer za tisti dan že opravil svojo nadzorovalno službo — ali ne more Bog zbuditi v njem nekega nemira, nekega strahu, misli, da nemara vendarle ni vse v redu na progi... misli, ki kljuje in priganja tako dolgo, da gre mož in pregleda progo še enkrat, nevarnost še o pravem času opazi in s signali v pogubo drdrajoči vlak ustavi? O, če Bog tega ne more! On, ki je

dal človeku ves čut, kako da ne bi mogel zbuditi ene same zle slutnje v tem čutu? On, ki mu je dal razum za vse misli, kako da bi mu ne mogel vdihniti ene same misli? Čudno si Boga predstavljate, o neverniki vi! — In naravni zakoni! Seveda so železni in neizpremenljivi — dasi z ozirom na Boga nikakor ne absolutno! —, a Bog naravnih zakonov tudi nikoli ne izpreminja. Celo tedaj ne, če naredi čudež. Tedaj naredi pač vidno pred nami nekaj, česar ravno narava s svojimi zakoni narediti ne more. Zakoni narave pa trajajo dalje. Tako, če bi Bog hipno ustavil skalo, ki se vali s hriba v dolino (kdo bo dejal, da tega ne more?), če bi Bog to storil — se nikar ne bojte, učenjaki, da so s tem odpravljeni naravni zakoni teže in padca, bodisi prostega, bodisi na poševni ploskvi. Vse skale, spuščene s hriba, bodo še naprej drčale nizdol po starih zakonih — in tudi ta ena bo drčala, kakor hitro jo izpusti božji prst, ki ni navezan na noben zakon. Sicer pa ni treba ravno očividnih čudežev — dasi jih je Bog na molitev in prošnje naredil že obilo —, treba je le, da Bog kakorkoli nevidno sam poseže v naravo. Zdravnik poseže v človeški organizem in pospeši ozdravljenje z zdravili — in Bog, ki je ustvaril zdravniku um in zdravilom vse elemente, bi tega ne mogel? Človek poseza vidno s svojimi izumi v tek narave dan na dan in daje njenim močem različne smeri — in Bog, ki je človeka in vso naravo naredil in ji tek določil, ki vse stvari in sile nosi, vzdržuje, ž

njimi sodeluje, ne bi mogel uveljaviti pri njih svojega nevidnega vpliva? ... Seveda se z večjo ali manjšo gotovostjo lahko reče: Če bo tak in tak veter še naprej vlekel, bo suša; če bo pričel oni drugi, bo dež. Toda, kdo bo pa odvzel Bogu moč nad vetrovi? Saj človek lahko zapre prepih ali ga odpre, naravná sapo v to ali ono stran — in Bog bi tega ne mogel?[12] Ne, prijatelji! Bog premore več nego človek, Bog premore vse! Česa samo ne premore? Samo tega ne, kar nasprotuje njegovi modrosti, pravičnosti, svetosti ... sploh njegovim božjim lastnostim; in pa tega ne, kar je po sebi nemogoče, kar je samo v sebi protislovno, kakor n. pr. narediti dve gori skupaj brez doline, ali okrogel četverokotnik.

Tajiti torej moč molitve zaradi tega, češ, ker se Bog ne more na poseben način udejstvovati v naravi — je abotno in protiversko. Razodetje božje govori drugače. Razodetje božje izrečno poudarja tudi božje posebno delovanje v prirodi. Bog sam je oznanil izraelskemu narodu, da ga bo poplačal z veselimi dogodki v naravi, če bo njegovo postavo izpolnjeval; če ne, ga bo pa obiskaval z nesrečami. Poslal bo Gospod blagoslov nad tvoje shrambe in nad vsa dela tvojih rok ... Obdaroval te bo z vsem dobrim. Odprl bo najboljši zaklad, nebo, da daje dežja tvoji zemlji ob svojem času ... Drugače pa bo vodil Bog potek narave, če bo Izrael grešil: Poslal ti bo Gospod lakoto in pomanjkanje in nesrečo nad vsa dela tvojih rok ...

Gospod ti bo še kugo dodal... Udaril te bo z uboštvom, z mrzlico in mrazom, z vročino in s sušo in s strupenim hlipom in z rjo... Namesto dežja bo dal tebi prahu in izpod neba bo pepel nate padal, dokler ne boš pokončan... (Deut. 28, 4—24.)[13]

Kdo bi torej tajil božjo moč nad vsem, kar je ustvarjenega? In kdo bi torej tajil uspešnost molitve tudi v vseh časnih zadevah? Resnično — da ostanem pri Sv. Pismu —, koliko vidno in jasno uslišane molitve navajajo vse strani Starega in Novega zakona! V vojski z Amalekiti je Mozes stal na gori in molil. In ko je dvignil roko, je premagal Izrael; ko jo je pa nekoliko spustil, je premagal Amalek. Mozesove roke pa so bile težke... Aron in Hur sta jih podpirala od obeh strani, in zgodilo se je, da njegove roke niso omagale do solnčnega zahoda — in Jozue je premagal Amaleka z ostrino meča (2. Moz. 17, 11-13). Molila je Judit — in Bog ji je dal v roke Holoferna, sovražnika in oblegovavca Betulije, njenega rojstnega mesta (Jud. 9, 1). Estera je molila — in Bog jo je storil rešnico njenega ljudstva. O Makabejcih beremo: Z roko so se borili, v srcih pa so Gospoda molili in so jih pobili nič manj nego 35.000 ter so se močno veseliti pričujočnosti božje (2. Mak. 15, 27). In ko je bil sv. Peter v ječi, je Cerkev brez prenehanja k Bogu zanj molila — in so odpadle verige z njegovih rok in angel ga je izpeljal iz ječe. (Dej. 12, 5 nsl.)[14]

Toda pustimo Sv. Pismo! Vprašajmo zgodovino, vprašajmo vse narode, če se niso molitve človeških src za časne dobrine v vseh vekih v nepreglednem številu, v nepreračunljivi izmeri usliševale? Poglejmo po neštevilnih cerkvah, po romarskih svetiščih, po milostnih oltarjih — o kakšen nebroj zahval, darov, hvaležnih priznanj vseh vrst za velikokrat resnično čudežna in večkrat skoroda čudežna uslišanja!

In vprašajmo sebe same! Bodimo odkritosrčni in hvaležni Bogu! Ali ni tudi že naša slaba molitev našla v nebesih odziva neštetokrat? O, le premislimo zgodbe svojega življenja in dvignimo k nebu roke in dušo! —

*

Predragi! Pravite mi: Pa vendar človek tolikokrat moli — in ni uslišan... O tem bom govoril prihodnji dve nedelji. Za danes pa le dajmo čast molitvi tudi v zemeljskih stvareh! Koliko srečnejši smo mi, ki jo poznamo, nego tisti, ki je poznali nočejo! To čuvstvo, na milost in nemilost vržen biti v svetovni stroj, je dejal nekoč David Strauss — to čuvstvo je zares neznosno...[15] Da, neznosno! Svet brez Boga, brez gospodarja, ki bi imel kaj govoriti pri svetu — in človek v tem svetu igrača usode... To je kajpada neznosno... Drugače pa je, če živi v srcu vera: Tam gori je Oče, ki skrbi zame, ki vse premore, ki rad pomaga, če ga prosim... O, to je vse kaj drugega!

Zato molimo! Prosimo Boga tudi časnih dobrot in milosti! Priporočajmo se mu, izročajmo se mu! Končam z lepimi verzi, ki sem jih bral v tujem jeziku, pa so mi bili tako všeč, da sem jih — čeprav slabo — pretolmačil po naše:

Človek naj živi in moli!
Kdor živeti prav želi,
naj življenje za molitev —
in molitev
za življenje svoje naredi![16]

Amen.

IV.

Predragi v Gospodu! Pomuditi se moram pri tistem dvomu, ki vam muči srca zaradi molitve, pomeniti se moram z vami o tistem ugovoru, ki vam je še od zadnjič na ustnih, namreč: da velikokrat molimo — pa nismo uslišani. Zakaj je to? kako je to? — Povem nakratko: Nismo uslišani, ker ali mi, ki prosimo, nismo pravi; ali ker ne prosimo prav; ali ker stvari, ki jih prosimo, niso prave. To so v poglavju o molitvi tri zelo važne točke, ki jih je treba dobro razumeti in zmerom pred očmi imeti. Prvi dve bom obravnal danes, tretjo, o kateri je treba več govoriti, pa prihranim za prihodnjič.

*

Najprej je torej lahko, da mi, ki prosimo, nismo pravi. Kdaj je to? To je takrat, kadar smo v nemilosti pri Bogu, kadar smo zakopani v pregreho in strast in nič ne mislimo na to, da bi se s pokoro vrnili nazaj k svojemu Bogu. Da, treba je pomisliti! Poleg obljub božjih: Prosite in se vam bo dalo... Vsak kdor prosi, prejme... (Luk. 11, 9-10) stoji v Sv. Pismu tudi težka beseda: Vemo,

da grešnikov Bog ne usliši (Jan. 9, 31) — takih namreč, ki hočejo v grehu vztrajati. Kaj se čudimo! Do cesarja Tiberija je poslal neki nesrečen obsojenec, ki je vzdihoval v ječi, prošnjo, da bi ga rešil strahot ječe vsaj s tem, da ga dá usmrtiti. Cesar pa mu je velel odgovoriti: Nondum mecum in gratiam rediisti: Nisi se še spravil z menoj!... Predragi! Če pred zemeljskega vladarja ne sme zločinec, niti s tako prošnjo ne, kakršna je prošnja za usmrtitev; če ne sme in ne sme predenj, ne da bi bil prej kakorkoli potolažil njegovo jezo zaradi svoje hudobije — kako naj bo pa dovoljeno prikazati se s prošnjami pred najvišjega Boga njemu, ki z grehom grdo žali božje veličanstvo in si iz tega nič ne stori? A glejte! ljudje so vsi pogrezneni v blato nečistosti, vsi ostudno obrizgani ž njim do vratu in še čez, in ne da bi premišljevali v svojem srcu izpreobrnjenje, poboljšanje — kaj še! vse njihove misli so v tem, kako še in še nasititi svojo umazano strast... In glejte druge! vsi razdejani so od samega pohlepa po imetju, od skoposti in lakomnosti — oderuške poteze so začrtane v njihove obraze; krivica se drži njihovih rok in korakov; nepošteno pridobljeno blago teži na njihovi vesti — a nobene misli na pokoro ni v njih... In še druge glejte! tonejo v sovraštvu in maščevavnosti; njihovi jeziki so vsi zastrupljeni od podlega obrekovanja, natolcevanja, sumničenja, ovadništva — in niti iskrice kesanja ni v njihovi duši... A vsi ti grešniki, če jim zapreti

nezgoda, če jih obišče nesreča, če pride v hišo bolezen, gmotna izguba, sramota in kar je še časnih stisk, ki jih morejo doseči — vsi ti preračunjeni in zakrknjeni grešniki tudi prihite tuintam pred Boga, da pomolijo k njemu, da poprosijo pred njim za življenje, za zdravje, za premoženje, za uspehe pri delu, za časni blagor svoj, svoje družine, svojih otrok — in mislijo, da morajo biti uslišani... Oj predrzneži! Brez kesanja v srcu, brez volje, da nehajo žaliti svojega Boga, brez trdnega sklepa, da popravijo krivice, brez vsakega znamenja poboljšanja — hočejo uslišanja svojih molitev! Ali mar ne velja njim odgovor cesarja Tiberija: Nondum mecum in gratiam rediistis — Niste se še spravili z menoj! Pojdite, pravi Bog, skesajte se najprej svojega grešnega življenja, pojdite, pokleknite najprej k nogam spovednikovim, obtožite se, dajte svojemu življenju druge smeri — potlej kličite k meni v svojih potrebah, potlej se oprite na mojo obljubo, da bo prejel vsak, kateri prosi!... Dokler trdovratno v hudobiji vztrajate, dokler jezo mojo izzivate, dotlej naj vam bodo na misli besede preroka iz Žalostne pesmi: Mi smo napačno ravnali in te k jezi dražili, zato se ne daš preprositi. (Žal. p. 3, 42.) Resnično, mislite si, moji častiti poslušavci! Cesar Antonin je, zato da bi sam vladal, umoril svojega brata Geta, in umoril ga je v naročju lastne matere. Mislite si zdaj, da bi prišel ta drugi nesrečni Kajn, da bi prišel s še krvavimi rokami pred jokajočo mater in bi jo

zaprosil nevemkakšnih dobrot... Kaj pravite?... Toda grešniki — tisti, poudarjam, ki se ne mislijo ločiti od svojega greha — so vse hujši! Z rokami, okrvavljenimi v presveti krvi Sina božjega, ki je tekla zanje na križu, prihajajo pred nebeškega Očeta in hočejo s svojimi molitvami priklicati nase njegovih milosti in dobrot. O, saj morajo vendar dobro vedeti, da če v svojem trdovratnem nepoboljšanju še tako vpijejo k Bogu, da jih ne bo uslišal. Sam je to razločno povedal pri Izaiju: In četudi svoje roke iztegate, vendar od vas obračam oči; in četudi pomnožujete molitev, vas vendar ne bom uslišal; zakaj vaše roke so polne krvi. (Iz. 1, 15.) Umijte se, govori Gospod pravtam dalje, očistite se, hudobnost vaših misli spravite izpred mojih oči, nehajte napačno počenjati! Učite se dobro delati, iščite pravice, zatiranemu pomagajte, siroti prisodite pravico, vdove branite! Potlej pridite in se pritožite nad menoj, pravi Gospod — če vas namreč po svoji obljubi ne bom uslišal. (Tam. 16—18.) — In to je prvo, moji častiti poslušavci: lahko da nismo uslišani zato, ker mi, ki prosimo, nismo pravi, ker smo hudobni.[17]

Drugo je, da premnogokrat ne prosimo prav. Tu ne bom govoril o tem, da naše molitve velikokrat sploh niso molitve, marveč samo neko blebetanje našega jezika, prazen zvok besedi brez vsake zbranosti k Bogu. Ah, če bi pred kakim zemeljskim vladarjem kdaj brbljali svoje prošnje tako nespoštljivo, tjavendan, kakor to delamo pred

Bogom — gotovo bi nas dal zapreti... Tudi o tem ne bom govoril, da se tako naenkrat naveličamo moliti, da ni nič stanovitnosti v naši molitvi, da bi najrajši imeli večno zveličanje in vse zemeljske dobrote, vse skupaj za par očenašev... Ne! marveč o eni sami stvari naj izpregovorim, ki je tolikokrat manjka našim molitvam, čeprav so drugače nemara dobre. To je vsemogočna vera, to je neomejeno zaupanje v Boga, katerega prosimo. Nobene stvari Bog tako ne zahteva od nas v molitvi, nego da imamo verno zaupanje, da nas bo uslišal v vsem, kar je za nas res dobro. Resnično, Bog hoče, da gledamo pri molitvi nanj kakor na Očeta, da ga tudi kličemo za Očeta... Kadar pa ti moliš, uči Kristus, pojdi v svojo sobo, zapri vrata in moli k svojemu Očetu na skrivnem. In tvoj Oče, ki vidi na skrivnem, ti bo povrnil. (Mat. 6, 6.) Resnično, resnično povem vam: Ako boste Očeta kaj prosili v mojem imenu, vam bo dal. (Jan. 16, 24.) Vi torej takole molite: Oče naš, kateri si v nebesih... (Mat. 6, 9.) — Beseda o č e, razlaga lepo kardinal Lugo, je beseda ljubezni. Odkoderkoli izvajamo to besedo, ki se glasi v latinskem p a t e r, od povsod nam kaže k ljubezni. Ako jo izvajamo od p a t i, kar se pravi t r p e t i, nam pove, da je oče voljan za otroka vse pretrpeti. Ako jo izvajamo od p o r t a r e, kar pomeni n o s i t i, nam pove, da je pripravljen oče za otroka vse prenesti. Ako jo izvajamo od p a t e f a c e r e, kar pomeni o d p r e t i, nam

pove, da je očetovo srce za otroke zmerom na stežaj odprto. Ako jo izvajamo od pascere, kar pomeni hraniti, pasti, nam pove, da oče, kakor dober pastir, vse stori, da preskrbi otrokom potrebnega živeža.[18] Na vsak način torej pomeni oče toliko kakor živa ljubezen. Ljubezen pa mora buditi v otrocih neomejeno zaupanje do očeta. Zato je jasno, da hoče Bog zaupanja, ko hoče, da v molitvi kličemo k njemu kakor k očetu.

To je tisto zaupanje ali tista močna vera, o kateri je dejal Kristus: Vse, karkoli boste v molitvi prosili z zaupanjem, boste prejeli. (Mat. 21, 22.) To je tista vera, združena z zaupanjem, kateri je Kristus pripisoval svoje čudeže same. Dodelil je zdravje hčeri kananejske žene in: O žena, je rekel, velika je tvoja vera; zgôdi se ti, kakor želiš! (Mat. 15, 28.) Ustavil je krvotočnici kri in: Tvoja vera, je rekel, te je ozdravila. (Mat. 9, 22.) Pregnal je slepcu noč z oči in: Pojdi! mu je rekel, tvoja vera te je ozdravila. (Mark. 10, 52.)[19] O vsezaupna vera! o vseverno zaupanje!

To je tisto zaupanje, moji častiti poslušavci, ki toliko beremo o njem v življenju svetnikov božjih. Napolnjeni ž njim so molili svetniki večkrat k Bogu tako, da se je zdela njihova molitev skoro predrznost. Sv. Gregor iz Nazianca pripoveduje o svoji sestri Gorgoniji: Nekoč, pravi, ko jo je napadla bolezen, je šla v cerkev in je tam Gospodu Bogu grozila — sv. Gregor sam rabi ta izraz: grozila je Bogu —, da se ne bo prej premaknila od njegovega oltarja, dokler ne bo popolnoma zdrava. O zaupanje, ki mora izsiliti uslišanje! In k puščavniku sv. Pavlu, tovarišu sv. Antona, so pripeljali nekega dne mladeniča, obsedenega od hudobnega duha. Pavel ga je začel izganjati, ne v svojem, marveč v imenu Antonovem, ker je sebe imel za nevrednega: Hudobni duh, oče Anton ti zapoveduje, da greš iz tega mladeniča! Toda zastonj! Hudobni duh se je rogal in grdo preklinjal Pavla in Antona. Tedaj je začel Pavel puščavnik moliti tako-le: Zakaj, o Bog, ne zaukažeš hudiču, da uboga? Glej, že se trudim ž njim pol dneva. A zdaj vedi, da ne bom ne jedel ne pil in rajši od lakote umrl — če me ne uslišiš in ne izženeš hudobe iz človeka! ... In glej, tisti trenutek je šel satan iz mladeniča in se ni več vrnil ...[20]

*

Predragi! Kje pa je naše zaupanje? Mi smo pa velikokrat kakor Mozes, ki je na božjo besedo udaril ob skalo in dvomil, ali bo pritekla voda iz nje. Kakor apostol Peter smo, ki se je na besedo Kristusovo sicer spustil po morju h Kristusu, a je začel koj dvomiti, če ga bo morje res držalo — z dvomom pa tudi potapljati se. Moji častiti poslušavci! Greh in trdovratno nespokornost iz duše ter več vere in zaupanja v dušo! Potem ne bomo tožili, da naših molitev Bog ne uslišuje. Če je le še stvar, za katero prosimo, prava, nas bo vsekdar uslišal gotovo! Kako da ne? Mar ni On tisti, ki govori

pri Izaiju vsem ubogim in pomoči potrebnim, rekoč: Ali more žena pozabiti svoje dete, da bi se ne usmilila sadu svojega telesa? In ko bi ga ona pozabila, vendar jaz ne bom pozabil tebe! Glej na svoje roke sem te zapisal... (Iz. 49, 15.) Ali nimamo mi zmerom pred očmi tega, kar nosimo na svojih dlaneh? In tako ima Bog nas in naše potrebe zmerom pred očmi. Čisto, ali vsaj skesano, spokorno srce in zaupanje, trdno kakor skala — in Bog bo dal, Bog bo pomagal. Kako ne? Ali ni On tisti, o katerem nas zagotavlja Kristus sam pri sv. Janezu: Ne pravim, da bom jaz prosil Očeta za vas; zakaj Oče sam vas ljubi. (Jan. 16, 27.) Da, ljubi, zato ker je — oče. Vsega dobrega nam bo dal naš Oče nebeški z bogaboječim srcem in z močno vero prosečim. Saj če ne bi hotel dati, pravi sv. Avguštin, tudi ne bi vzpodbujal, da prosimo![21] Amen.

V.

Sv. Matej pripoveduje v 20. poglavju, kako je pristopila nekega dne k Jezusu Saloma Cebedejeva s svojima sinovoma Jakopom in Janezom in ga je prosila za ta dva visokih služb v njegovem kraljestvu. Mislila je, da bo Kristus ustanovil mogočno kraljestvo na zemlji. Kristus pa je prošnjo odbil. — Ne vesta, kaj prosita (Mat. 20, 22), je dejal — ne materi, marveč sinovoma, ker sta pač sinova mater pregovorila, da je šla zanju prosit, in sta tako pravzaprav prosila onadva.[22] — Ne veste, kaj prosite! To velja velikokrat tudi o naših prošnjah pri Bogu, in to je tista tretja stvar, zaradi katere naše molitve velikokrat niso uslišane, in o kateri moram, kakor sem zadnjič napovedal, danes še govoriti. V svoji nevednosti prosimo stvari, ki niso prave. Mislimo, da so za nas dobre, pa niso, marveč slabe so. Zato pa Bog le modro in ljubeče ravna, da nam takih prošenj ne uslišuje. Poslušajte natančneje!

*

Ali je res, ali ni, da mi ubogi ljudje velikokrat ne vemo, kaj je za nas dobro in kaj ne? Resnično,

res je tako. Čemu je treba človeku hrepeneti po rečeh, ki so višje od njega? pravi Sv. Pismo, ko ne ve, kaj mu tekne v življenju, v malo dneh njegovega popotovanja. (Ekl. 7, 1.) To, po čemer hrepenimo kot po svoji največji sreči, je lahko ravno naša poguba; to, česar se bojimo kot najhujše katastrofe, nam je lahko v neizmerno srečo in blagoslov. Zato smo v svojih prošnjah velikokrat podobni negodnemu otroku, ki izteza roke po svetlem ognju: misli, kakšno neznansko lepo reč bo prijel — pa si opeče prste... In podobni smo bolniku, ki se z vso silo brani grenkega zdravila: misli, bogve kako zlo mu bo storilo — pa ga ozdravi... Zato tudi kliče knjiga Pregovorov: Otročaji, doklej boste ljubili otročarijo, doklej bodo neumneži želeli, kar jim je škodljivo? (Preg. 1, 22.)

Resnično! Poglejte izgubljenega sina! Kako si je želel samostojnosti, prostosti!... Česa mu je manjkalo, bogatemu sinu v hiši bogatega očeta? Ne hrane ne lepe obleke ne primernega veselja ni niti najmanj pogrešal. Lahko bi bil srečen in zadovoljen. Pa ne! Prost biti očetovega nadzorstva, sam svoj gospod biti, svobodno razpolagati s svojim premoženjem — to se mu je zdel cilj, hrepenenja vreden, to radost, to najbolj zaželjena sreča. In je šel in dejal svojemu očetu: Oče, daj mi delež imetja, ki mi gre! (Luk. 15, 12.) In oče mu ga je dal. Tako! Zdaj si dosegel, kar si želel, o mladenič; zdaj imaš prostost, imaš premoženje; zdaj je tvoj cel svet — zdaj boš torej srečen...

O kaj šel Siromak, ti nisi vedel, kaj si želel, prosil! V kratkem boš videl, kam te pripelje tvoja prostost!... Da, v kratkem je videl. Podal se je v daljno deželo in je tam z malopridnimi tovariši zapravil svoje premoženje v razuzdanem življenju... Potem pa je vstala lakota v tisti deželi in je začel pomanjkanje trpeti. In je šel in se pridružil nekemu mestjanu tiste dežele. In ta ga je poslal na svojo pristavo svinje past. In se je želel nasititi z luščinami, katere so jedle živali, in nihče mu jih ni dal. (Prim. Luk. 15, 13-16.) Ah, tako torej se je končalo to, kar si imel ti za edino srečo svojo, o sin, o izgubljeni sin? Nesrečni oče, ki je izpolnil tvoje hrepenenje po svobodi v tujem svetu!... — Ali pa poglejte slavnega junaka, orjaka Samsona! Nekoč je videl pri Filistejcih mladenko, ki mu je dopadla, da jo je zaželel v zakon. Samson — pripoveduje 14. poglavje knjige Sodnikov — je šel doli v Tamnato; in je ondi videl ženo izmed filistejskih hčera, in ko je spet gori prišel, je povedal svojemu očetu in svoji materi, rekoč: Videl sem ženo v Tamnati izmed hčera Filistejcev; njo, prosim, mi vzemita za ženo! — Roditelja sta ga svarila, mu odsvetovala. Oče in mati sta mu odgovorila: Ali ni žene med hčerami tvojih bratov in med vsem našim ljudstvom, da hočeš vzeti ženo izmed Filistejcev? — Samson pa je le hotel. Samson je rekel svojemu očetu: Njo mi vzemi, zakaj dopadla je mojim očem! — Tako se je oče vdal. Njegov oče je šel doli k ženi in je

svojemu sinu Samsonu napravil svatbo. (Sod. 16, 14, 1-10.) Da bi je nikoli ne bil! Kaj je moral Samson pretrpeti zaradi te ženitve! Zapletel se je s Filistejci v neprestane prepire in boje; padel je v mrežo hudobne Dalile; izgubil je prostost, čast, moč, izgubil svoje oči in nazadnje svoje življenje. Ni vedel, kaj je želel in prosil; ni slutil, da bo namišljena njegova sreča le poguba njegova! — Egiptovski Jožef, ki ga je bil nedolžnega vrgel Putifar v ječo, pa je mislil, da je ječa njegova največja nesreča. Kako si je želel priti iz nje! Kako je prosil velikega točaja, svojega sojetnika, naj se čez tri dni, ko bo izpuščen na svobodo, spomni pred kraljem njega: Pa spomni se me, kadar ti bo dobro, in izkaži mi milost ter spomni kralja, da me reši iz te ječe! (1. Moz. 40, 14.) Toda glej! Prav to, da se ga točaj ni spomnil takoj, marveč šele čez dolgi dve leti — prav to je bila njegova največja sreča! Takrat je Jožef razložil kralju sanje; takrat je bil postavljen za oskrbnika Egipta, da je v sedmih hudih letih rešil lakote svojega očeta in svoje brate in cele rodove ljudstva.

Predragi! Slučaj izgubljenega sina ni edini, in slučaj Samsonov tudi ne, in Jožefa iz Egipta tudi ne. Ljudje neštetokrat ne vemo, kaj je za nas dobro — že za to naše časno življenje na zemlji ne. Vprašajmo sebe: ali nimamo sami v tem poglavju izkušenj za seboj? Kaj nas je enkrat in drugič pripravilo ob mir srca, ob tiho zadovoljnost, ob blagoslov življenja? Ali ne tista pogodba, ki

smo tako želeli, da bi se sklenila — in se je? Ali ne tisti dobiček, ki smo po njem tako hrepeneli — in ga res naredili? Ali ne tisto prijateljstvo, tisto častno mesto, ki smo se zanje tako pehali — in je tudi dosegli? Ah, da bi nikdar ne bilo ne pogodbe ne dobička ne prijateljstva ne častne službe!... In nasprotno: Kaj nas je obvarovalo tu sovraštva, tam zavisti, tu škode, tam sramote? Ali ne ravno to, da nismo dosegli, kar smo želeli: da nismo mogli v to in to družbo, na to in to zabavo; da se naše gmotno stanje ni hotelo izboljšati, naše zdravje ne utrditi, itd. O pač res: že za to časnost na zemlji velikokrat ne vemo in ne vemo, kaj je za nas prav in kaj ne. — Kako pa šele za večnost! Ljubi Bog, tu ne vemo mi nič. Tu ve vse le Bog sam. Kako mnogi bi nemara vekomaj gorel v peklu, če bi ga spremljalo skozi življenje samo zdravje, samo bogastvo in obilnost, sama čast in ugled pri ljudeh. Z boleznijo, z uboštvom, s preziranjem od strani sveta pa se je srečno zveličal med angeli in svetniki božjimi. Isto mislimo o sebi! Če bi bil ti, moj prijatelj, popolnoma zdrav in močan — ali te ne bi tvoje cvetoče zdravje, tvoja polna moč lahko zavedla v strast in greh in pogubljenje? Tvoja bolehnost, nebogljenost tvojega telesa te varuje bogve koliko hudih priložnosti, bogve kako globokih padcev. In bridkosti, ki jih nosiš v srcu — ah, kdo ve, če ne bi brez njih zašel v lahkomiselnost, v nečimernost in spolzkost življenja, stran, daleč stran od Boga. Tako pa ti tvoje brid-

kosti obračajo pogled k Bogu in k tolažbi lepih nebes. — Želiš si ljudske hvale in naklonjenosti, uspehov pri takem in takem podjetju, ugodnega konca te pravde, odvrnitve one nezgode, škode, sramote. Ti, ki ne veš niti za časnost, kako veš, da bo tako prav za tvojo večnost? O, nemara, če bi šlo vse po tvojih željah, nemara bi se tvoje srce čisto zakopalo v to posvetnost, nemara bi ti nikoli ne pomislil ne na smrt ne na sodbo — in bi se pogubil. — Pritožuješ se zlasti zaradi svoje revščine; rad bi bil bogat kakor drugi, rad bi imel vsega v izobilju kakor oni; tako bi se lažje zveličal, praviš: delil bi miloščino, podpiral cerkve in samostane, delal dela usmiljenja vsepovsod. Prijatelj! Ali veš, da bi bilo res tako? Ali ti to zagotovo veš? Kaj pa, če bi tudi tebe, kakor mnoge druge, bogastvo le oslepilo, da bi tvoje oči nič več ne videle luči od zgoraj? Če bi te le zakrknilo, da bi v tvoje srce ne posvetil več žarek usmiljenja? Če bi te le v razkošje in razuzdanost potegnilo in v večno brezdno pokopalo? Ti ne veš, Bog ve! — Ako imamo živež in obleko, pravi apostol, bodimo s tem zadovoljni. Zakaj kateri hočejo obogateti, padejo v izkušnjavo in zadrgo hudičevo in v veliko nepridnih in škodljivih želj, katere potope človeka v pogubljenje in pokončanje. (1. Tim. 6, 8—9.) Resnično! Kdaj je začel padati Savel, prej pravični in bogaboječi? Takrat, ko je postal bogat kralj. In Salomon, z nikoli prej slišano modrostjo obdarjeni — kdaj je

zabredel tako daleč, da je poganskim ženam na ljubo začel upogibati svoja kolena pred mrtvimi maliki in zažigati jim kadilo? Takrat, ko je plaval v izobilju... A s teboj, praviš, da bi bilo drugače? Ti ne veš, Bog ve! —

Da, predragi! Mi ne vemo, Bog ve, kaj je dobro za našo časnost in za našo večnost. Zato pa se nikar ne čudimo, če Bog naših prošenj za zemeljske stvari včasih ne usliši. Bog ne da, ker je milostljiv, pravi sv. Avguštin. Ve, da bi bilo to, česar prosimo, slabo, pogubno za nas — a kako bi nam dovolil, kar nam je slabo in pogubno? Ali ima Bog manj ljubezni in modrosti nego človeški otroci? Glej, dete vidi nož in iztegne roko za njim. Oče nož umakne in ga skrije. Dete za nožem — oče z nožem v kraj. Dete prosi, joka, vpije — oče mu noža ne da. Ali je neusmiljenje, ali je ljubezen? Ljubezen je. — In bolnik v svoji vročici — kaj ta vse hoče! Pometal bi s sebe vso odejo; vstal bi iz postelje, šel ven na zimski mraz; napil bi se mrzlote — vode, vina — česarkoli... O, pustite! dajte! ali hočete, da zgorim od vročine? da umrjem od žeje?..., Toda ne! Zdravnik pravi: ne in ne! Le še bolj ga odenite! Če treba, privežite ga na posteljo! Ničesar mu ne dajte, česar nespameten prosi! Ali je neusmiljenje — ali je modrost? Modrost je. —

In naš Bog naj bi ne imel te ljubezni in te modrosti? O brezbožna misel! — A zakaj pa nekaterim daje? Zdravja, bogastva, časti? — Od-

govor: Že vidi, da ne bo njihovim dušam v škodo, marveč v prid... Toda daje tudi takim, ki sploh ne marajo zanj, ki ga niti ne prosijo ne... Prijatelji, oprostite: Pustite me v miru s takimi! Sveti Avguštin ima strašno besedo, pred katero bi se morali tresti vsi, ki so Boga pozabili, pa so vendar polni njegovih dobrot. Beseda groze je ta-le: Bog včasih daje, ker je razsrjen! Naj imajo! pravi v svoji jezi, naj le imajo brezbožneži tu na zemlji zdravje in blago in čast — zato da na onem svetu ne bodo imeli terjati ničesar od mene, katerega so zavrgli! Tam bo njihov delež sama čista nesreča, sama čista bolečina, samo čisto trpljenje na vekomaj![23]

*

Predragi! Mi Boga nismo pozabili. Mi se v svojih potrebah vsi obračamo k njemu. Ah, le prosimo ga tudi časnih dobrot in milosti — toda prosimo ga prav! S čistim ali vsaj skesanim srcem, z zaupanjem v duši — kakor sem dejal zadnjič — in z vdanostjo v njegovo voljo. Zgodi se tvoja volja! Tako prosimo kakor Marija in Marta, ko je zbolel brat Lazar za smrt: Gospod, glej, ta, ki ga ljubiš, je bolan. (Jan. 11, 3.) Zadosti je, iz srca povedati, iz globočine duše verno položiti. Potem stori, o Gospod, po svoji vednosti in volji! Tako molimo: Gospod, glej, bolan sem, žalosten sem; moj oče, moj mož, moj otrok je na smrt bolan; moji zaslužki so pičli, kruha nimam; preganjajo me; nevarnost mi preti, taka in taka. Gospod, ker

moreš, te prosim: pomagaj! Moj Oče, ako je mogoče, naj gre kelih mimo mene... Toda ne kakor jaz hočem, ampak kakor ti! Stori, kakor je dobro zame, za mojega očeta, moža, mater, ženo, za otroke moje — kakor nam je v zveličanje! Ti veš, jaz ne vem. Jaz sem otrok — kaj ve otrok! Jaz sem bolnik — kaj ve bolnik! Daj mi, Gospod, recimo s sv. Avguštinom, česar prosim, če mi v tem življenju dati hočeš: daj mi zdravja, miru, sreče, blagostanja, če mi z ozirom na mojo večnost dati hočeš. Če pa mi dati nočeš, sem rad bolan, nemiren, ubog, nesrečen. A če mi tega, česar prosim, v tem življenju dati nočeš, o, potem pa bodi ti enkrat moje večno življenje, po katerem hrepenim, moje večno zdravje, moj večni mir, moje večno bogastvo, moja večna sreča in blaženost! Amen.

O DELU

I.

Predragi v Gospodu! Zdaj je doba počitnic, in skoro vsak izmed nas premišljuje, kaj in kako bi ukrenil, da bi se kje malo oddahnil.* O počitku in oddihu tako radi in z veseljem govorimo. Kaj pa o delu? Govorimo že tudi o delu mnogo, toda ne tako z veseljem. Radi se pritožujemo nad delom: da ga je preveč, da se ga nikoli ne zmanjka, da je težavno in trudapolno. Mnogi, ki sicer delajo, govore o delu z veliko nevoljo, s srdom; mnogi pa delo tako mrze, da nič ne delajo. Spominjate se tistega krivičnega hišnika v evangeliju sv. Luka, ki ga je gospod poklical na obračun o hiševanju. Kaj naj storim? je dejal, ker mi moj gospod jemlje oskrbništvo? Kopati ne morem, beračiti me je sram. (Luk. 16, 3.) O človek, ali je treba precej beračiti, če ne moreš kopati? Ali ni razen kopanja še dosti drugega dela, da si ž njim zaslužiš kruha? — Seveda ga je, pa mož nobenega ni znal, ker ni nobenega delal. — Dosti je takih ljudi. To so ljudje, katerih vsakemu govori Sveto

---

* Govori so bili govorjeni X., XI. in XII. nedeljo po Bink.

Pismo: Lenuh, doklej boš spal? Kdaj boš vstal iz svojega spanja? Nekoliko boš spal, nekoliko dremal, nekoliko roke križem držal, da bi spal. (Preg. 6, 9—14.) Vsi vemo, moji častiti poslušavci, da je delo velika zadeva v življenju. Brez dela nasploh ni mogoče pošteno živeti; kateri pa žive brez dela, od žuljev drugih — ti niso vredni, da žive. To večkrat premišljujemo. Tega pa nemara ne premišljujemo bogvekaj, da bi se krstjani nad delom nikoli tudi malo ne pritoževali, če bi gledali delo v luči vere. Zato dovolite, da podam nekaj verskih resnic o delu;[24] naj bodo v tolažbo njim, ki ne bodo imeli nič počitnic; tistim pa, ki jih bodo kakorkoli imeli, naj bodo v spodbudo, da bodo potem zopet kot krstjani tembolj veselo prijeli za svoje delo. —

*

Kaj je delo v luči vere? Predvsem je velika čast. Napačna je misel, da vera, da krščanstvo delo ponižuje, češ, ker ga smatra kot kazen za prvi greh in torej kot zlo. To je nesporazumljenje. Ni res, da ima vera delo za sad greha. Saj je delo bilo na svetu že pred grehom. Precej, ko je Bog človeka ustvaril, mu je dal delo takorekoč za tovariša v življenju. Naredil je Gospod Bog človeka, pripoveduje Sv. Pismo, in ga je postavil v vrt veselja — v raj —, katerega je bil zanj zasadil od začetka, da bi ga obdeloval. (1. Moz. 2, 15.) Torej je Bog obenem s človekom ustvaril tudi že delo. Torej je delo od Boga. Še več: Bog sam

od vekomaj dela, in delo spada k človeku, k njegovemu bistvu, ker je človek podoba božja. Delo človekovo je posnemanje božjega dela. Ali nam ni tega povedal sam Gospod Jezus, ko je dejal, da on kot človek posnema v delu svojega Očeta: Moj Oče dela doslej, tudi jaz delam (Jan. 5, 17), to se pravi: Kakor moj Oče od večnosti sem neprenehoma dela, ker svet, ki ga je ustvaril, ohranja in vlada: tako tudi jaz delam po njegovem zgledu. Seveda, Kristus, ki je bil Sin božji, je Boga posnemal v delu popolno, naše delo pa je le zelo nepopolno posnemanje božjega stvarilnega in ohranjujočega dela —, a posnemanje je vsekako. Ne dela samega tedaj, marveč le tisto, kar je v delu trdega, težkega, grenkega — tisto pripisuje vera grehu; s tem pa nad vse zadovoljivo rešuje ono veliko uganko, ki ji vsa svetna učenost ne najde drugod zadostne rešitve: kako je namreč to, da je delo, ki je človeku tako bistveno, tako prirojeno, od samega Stvarnika v njegovo naravo zasajeno, kako da je združeno s trpljenjem in znojem. — Krščanstvo da bi imelo delo za nečast? Kako nespametno je tako govorjenje! Ali ni stala zibel krščanstva v hiši ubogega delavca v Nazaretu? Ali ni hotel začetnik krščanstva, čeprav Sin božji in pravi Bog, tesar in sin tesarjev imenovan biti? (Mk. 6, 3; Mt. 11, 55.) Ali ni On, ko je v hlapčevski podobi hodil po zemlji, sam izkazal delu časti s svojimi rokami? In prvi, ki so oznanjevali evangelij Kristusov, ali niso bili preprosti ribiči

— delavci? Poganstvo, da, staro, prešerno poganstvo je smatralo delo za sramoto. Samo čisto duševno delo je našlo v poganskih očeh milost; že delo umetnikov n. pr. pa ne več; občudovali so pogani umetnine — a stan umetnikov so prezirali. Zgolj materialno, ročno delo je prostega moža naravnost onečaščalo: opravljati so je smeli le sužnji, in tem je, kakor znano, pogan odrekal človeško dostojanstvo. Nič plemenitega ni najti v nobeni delavnici, je dejal celo tak moder mož, kot je bil Cicero, in otrok delavčev je nosil na čelu vtisnjen znak prostaštva... Krščanstvo pa ne tako! Krščanstvo je delo takorekoč krstilo; odrešilo je iz suženjstva delo vseh vrst, dvignilo tudi najbolj zaničevana dela do visokega ugleda in časti. Čast torej, delo je čast, o kristjani! A vi se delati sramujete, vi imenitniki, plemenitniki, vi bogatini? Vidi se, da ni krščanstva v vas! Vi se sramujete navadnih, preprostih, ponižnih del, vi gosposki, vi mestni, vi moderni ljudje? Vidi se, da ni pravega krščanstva v vas! —

Drugo, kar vera jasno uči, je to, da je delo človekova dolžnost. Ob enajsti uri je šel hišni gospodar v evangeliju delavcev iskat in jih je videl postajati na trgu in jim je rekel: Kaj tu stojite brez dela? Rezka beseda! Ta gospodar je Bog, ki ne trpi brezdelja in lenobe. Bog hoče, da vsi ljudje delamo, vsak po svojem stanu — mladi in stari, ubogi in bogati, podložniki in kralji. Za kaj drugega nam je dal zmožnosti — moči duha in

telesa? Ko so nekoč Alfonza, kralja Aragonskega grajali, zakaj da se sam bavi s telesnim delom, je dejal: Ali mislite, da je dal Stvarnik kraljem roke zato, da jih leno nakrižem drže?[25] Tako je! S tem, da smo prejeli zmožnosti za delo — dušne in telesne —, smo prejeli tudi ukaz Stvarnikov, da jih uporabljamo. Če bi nobenega drugega ukaza ne imeli! Nikar ko nam Sv. Pismo dolžnost dela ponavljaje zabičuje. Šest dni delaj, sedmi dan počivaj! je izrečna zapoved božja. Ne sovraži trudnega dela, tudi poljedelstva ne, govori Sveti Duh na drugem mestu — zakaj od Najvišjega je ustvarjeno. In ali ni Kristus, božji postavodajavec, tako učil? Pojdite tudi vi v moj vinograd! kliče brezposelnim delavcem na trgu hišni gospodar, o katerem pripoveduje Gospod pri sv. Luku v 20. poglavju. (Luk. 20, 7.) Pojdite delat, dokler se stori večer! — tako je volja najvišjega Gospodarja in Očeta. In apostol Kristusov, Pavel, sam rokodelec, kako odločno govori Tesaloničanom: Prizadevajte si, da boste pokojni in se držali vsak svojega opravila in delali s svojimi rokami, kakor smo vam zapovedali. (1. Tes. 4, 11.) In zopet: Ko smo pri vas bili, smo vam to zapovedali, da kdor noče delati, naj tudi ne jé. Slišali smo namreč, da med vami nekateri nerodno žive, nič ne delajo, ampak se s praznimi rečmi ukvarjajo. Tem in takim zapovedujemo in jih prosimo v Gospodu Jezusu Kristusu, naj lepo delajo in svoj kruh jedo: z delom naj si ga služijo! (2. Tes. 3, 10—11.)

Dolžnost tedaj, ne samo čast, tudi krščanska dolžnost! Dobro naj čujejo te besede vsi, ki hočejo biti kristjani, pa tratijo svoje dni v brezdelju; vsi, ki jih zapravljajo s pohajkovanjem, s popivanjem, z igrami, z veselicami; vsi, ki ubijajo svoja leta z deli in opravili, ki niso nič in ne pomenijo nič — samo prazno igračkanje, samo zaposlena lenoba! Delo, in to resnobno delo, je po veri čast pa tudi sveta dolžnost!

Je pa tudi velik blagoslov. Tu je treba seveda opomniti eno. Delati ne smemo brez Boga. Brez Boga delo ne rodi sadu — za večnost gotovo ne, pa tudi za časnost težko kaj pridnega. Kmalu po dneh očaka Noeta se je človeški rod tako zelo razrastel, da je postala ljudem dolina Senaar, v kateri so prebivali, premajhna, in so tedaj skleniti iti narazen in se razkropiti po vsem svetu. Preden pa bi se razšli, so hoteli sezidati veliko mesto in stolp, ki bi segal do nebes: Pridite, so dejali, sezidajmo si mesto in stolp, katerega vrh se neba dotika, in storimo sloveče svoje ime, preden se razkropimo po vsi zemlji. (1. Moz. 11, 4.) In so šli na delo. Mnogo tisoč rok se je zganilo, in orjaško podjetje je začelo rasti iz zemlje. Visoko, visoko se je že dvigal stolp... in skoro — tako se je zdelo — bodo dosežene oblačne višave. Toda glej! naenkrat poseže Bog vmes. Gospod pa je stopil dol — Sv. Pismo govori po človeški domišljiji; v resnici vemo vsi, da Bogu ni treba nikamor stopiti, da kaj vidi, ker je povsod; torej —

Gospod pa je stopil dol, da bi videl mesto in stolp, katerega so Adamovi sinovi sezidali. In je zmešal zidarjem jezike, da se niso nič več razumeli, in so bili prisiljeni delo popustiti in se raziti. Glej, neuspelo delo! Zakaj? Zato, ker je bilo delo brez Boga, ker je bilo vsled napuha človeškega celo delo proti Bogu. In tako nam, če delamo brez Boga, delo nikoli ne bo uspelo za večno zveličanje, prav mnogokrat pa tudi za časno srečo ne.[26] Z Bogom delo — pa je blagoslov. Blagoslov je za telo, ki ga krepi in v zdravju ohranjuje. Za dušo je blagoslov že, ker mnogo hudega preprečuje. Ali mar niso stari puščavniki v Egiptu cel dan štorje pletli in jih na večer razdrli, zato da so jih naslednji dan zopet plesti začeli — in tako zmerom pri delu vztrajali ter z delom slabe misli in zle skušnjave odganjali? Kaj pa šele pozitivno zasluženje, če delamo z Bogom! Če delamo zato, ker Bog hoče, ker je to njegova sveta volja, njegova zapoved; če delamo Bogu v čast! O, gotov blagoslov! Tudi za časno življenje —. A pustimo to časnost, ki navsezadnje nič ni! Za večnost je gotov blagoslov. Delati ne zaradi sile — marveč zaradi dolžnosti; ne tovarnam in strojem in njihovim gospodarjem — marveč Bogu, ki je vseh gospodarjev Gospod — je za večnost gotov blagoslov! Šest dni delati in sedmi dan Bogu posvečevati; delati in z molitvijo delo Bogu darovati — je za večnost gotov in velik blagoslov!

*

Predragi! To so trdna načela vere o delu. Kjer so prešla v meso in kri, tam delo ni več jarem; tam ne delajo brezuspešnih in zločinskih poizkusov, vreči jarem od sebe; tam gre vsak z veseljem za svojim poklicem; tam postane tudi najtežje delo lahko, tudi najmanj veselo z veseljem ožarjeno.

Ne vem, če nismo dandanes mi vsi, in zlasti še naša mladina, krvavo potrebni, da si zapišemo kratko pa globoko v srce verski nauk o delu: Čast — dolžnost — blagoslov! Amen.

II.

Delo, o katerem sem zadnjič govoril, da je v luči vere čast, dolžnost in blagoslov, bi mi čisto naravno ljubili — saj spada bistveno k naši naravi —, če bi ne bilo združeno s trpljenjem in težavami. In ako bi prvi človek ne bil grešil, bi trpljenja in truda v delu tudi ne bilo; vsako delo bi nam bilo na vso moč prijetno in sladko. Po grehu šele je začelo veljati za človeka: V potu svojega obraza boš kruh jedel, dokler se ne povrneš v zemljo, iz katere si vzet. (1. Moz. 3, 19.) In od takrat je, da se naša narava delu upira, se dela brani, pred njim beži. To naravo je seveda treba premagati. Kako jo premagamo najuspešneje? Moji častiti poslušavci! delo moramo prav trdno družiti s krščanskim upanjem. Kaj se to pravi? To se pravi: Ko delamo in se trudimo, ko s težavo izpolnjujemo svoje stanovske dolžnosti, ko trpimo, da vršimo svoje vsakdanje posle — moramo biti vsekdar polni trdnega in sladkega pričakovanja, da nam bo Bog vsako naše delo v večnosti poplačal. O tem naj danes nekaj izpregovorim zato, da bomo delo, ki je neizogibni

delež našega življenja, čedalje bolj ljubili in da bomo znali delati čedalje bolj v krščanskem duhu.[27]

*

Predragi! Brez vsakega upanja človek ne more živeti in ne delati. Vsak, kdor dela, upa gotovega dobička, sadu, plačila za svoje delo. To je čisto naravno in potrebno. Pisano je namreč v Mozesovi postavi, pravi apostol: Ne zavezuj volu gobca, kadar mane. Ali Bog le za vole skrbi? Res, zavoljo nas je to pisano. Zakaj kdor orje, mora z upanjem orati, in kdor mlati, z zaupanjem mlatiti, da bo sad prejel. (1. Kor. 9, 9—10.) Vsekako; saj upanje tudi le samo zemeljskega uspeha, tudi le samo časnega dobička, človeka mogočno k delu priganja. Krščanstvo ni takega upanja nikoli zametalo ali podcenjevalo; vsekdar je poudarjalo njegovo opravičenost. Zveličar sam je oznanjal načelo, da je delavec vreden svojega plačila, svoje jedi. (Luk. 10, 7; Mat. 10, 10.) Sv. Pismo Starega in Novega Zakona proglaša utrgavanje zasluženega plačila za vnebovpijočo krivico. Katoliška Cerkev odobrava in podpira pravična stremljenja delavskih slojev po zboljšanju neugodnih mezdnih razmer — seveda z dovoljenimi sredstvi — in zbira celo sama delavce v društva in zveze, ki imajo poleg drugega tudi ta namen, da delavstvo s tem večjim poudarkom lahko uveljavlja svoje pravične zahteve po primernem plačilu. Vidimo torej, da je upanje časnega, zemeljskega

plačila za delo stvar, ki je naravna, potrebna in popolnoma v redu.

Toda, kogar vodi pri vsem njegovem delu in naporu samo misel na žvenket srebra in zlata, samo upanje časnega zaslužka, dobička, ta je in ostane ubog siromak. Pomislimo samo, kolikokrat to upanje goljufa! Kolikokrat žetev ne odgovarja setvi, uspeh ne trudu, izpolnitev ne pričakovanju. Kmetič orje, tolče grudo, sadi, okopava, pa pride neurje in razdere polje. Vinogradnik koplje, obrezuje, privezuje, pa udari toča in razbije trte. Oče in mati vzgajata otroke, skrbita, delata, žrtvujeta, pa zamahne smrt in podere podpore starosti; hudobna druščina uniči dušo in telo ljubljencev. Kako strašno! A recimo tudi, da bi kdo za svoje delo žel polne snope, si pridobival denarja in blaga v izobilju, lavorjevih vencev, visokih služb in častnih odlikovanj — ali bi ga vse to zadovoljilo popolnoma, popolnoma osrečilo? Vsa izkušnja človeška uči, da ne. Zato pa kličeta vera in Cerkev svojim otrokom neprestano: Sursum corda! Kvišku srca! Kristjani, vaše upanje naj razpne krila k višjemu poletu! Ne zadovoljite se s časnim plačilom za delo, ko vam je večno na ponudbo; ne delajte samo za zemeljske blagre, ko si k le-tem lahko še nebeških zaslužite! Privzemite si za tovariša pri svojem delu krščansko upanje: ono vam pušča časni zaslužek in vam k temu pridobiva še večnega! Vsako delo v božji službi — pravi to upanje — bo deležno popol-

nega plačila šele pri najvišjem Gospodarju, ki ni skop, ki ne utrguje, ki da vsakemu, kar je prav. (Mat. 20, 4.) Prekletstvo neuspeha in nerodovitnosti leži po grehu na mnogih trudapolnih prizadevanjih človeških otrok; toda za otroke božje, pravi krščansko upanje, je to prekletstvo odpravljeno: Moji izvoljeni ne bodo zastonj delali, govori Gospod pri preroku Izaiju. (Iz. 65, 23.) Ne zastonj! Pri njem, ki krščansko upa, ni tistega grenkega — zastonj! Njemu ni treba nikoli tožiti: Učenik, vso noč smo se trudili, pa nismo nič ujeli. (Luk. 5, 5.) Tudi če izostane časni dobiček — delo je zapisano v knjigi večnega plačila, njegova renta je varno naložena na onem svetu.

Ali je pa to res? Ali je to plačilo res gotovo? Ko bi ga videli! pravite. Res je, zdaj ga še ne vidimo. Če bi ga videli, bi ga ne mogli upati. V upanju namreč se zveličamo, govori apostol. Upati, kar se vidi, ni upanje; zakaj kar kdo vidi, čemu bi to upal? (Rim. 8, 24.) Da pa je plačilo čisto gotovo, o tem nam ni dovoljeno dvomiti. Bog sam nam je dal obljubo večnega plačila za vse, kar bomo na zemlji delali in trpeli, in nam je dal tudi zanesljivega poroka te obljube — nikogar drugega nego svojega lastnega, edinorojenega Sina. Ta — Gospod Jezus naš — je prišel iz večnosti k nam; on dobro pozna obljubljeno deželo našega plačila, kraljestvo, katero nam je Bog pripravil od začetka sveta (Mat. 25, 34), in ve, kaj govori, ko nam kliče: Veselite in radujte se,

zakaj veliko je vaše plačilo v nebesih. (Mat. 5, 12.) O prijatelji! Nihče naj ne dvomi: plačilo v večnosti je gotovo. Kristus, Sin božji, začetnik vere naše, je tudi naše varno upanje. (Kol. 1, 27; 1. Tim. 1, 1.) Vse njegovo življenje na zemlji, njegove besede, njegovi čudeži, njegova smrt, vstajenje, vnebohod — vse je priča, da je resnična naša vera in gotovo to, kar nam je obljubljeno. Ne, naše upanje ni goljufivo; niso to samo gradovi svetli, zidani v oblake, niso le zelene trate, stavljene v puščave — naše upanje posmrtnega plačila je resnica, kakor je resnica Kristus; hrani se od njegove besede, z njegovim mesom in krvjo; Kristus sam drži za roko to naše upanje in ga vodi z varnim korakom čez meje končnega in časnega v kraljestvo, kamor je šel on pred nami, pripravit sedeže za nas. (Jan. 14, 2.)

O tem mi verni kristjani ne dvomimo prav nič. Toda glej! prihajajo sovražniki našega svetega upanja in pravijo: Tisti, ki zmerom gledajo na oni svet, ki čakajo večnega plačila, niso za ta svet zanič; njihovemu očesu se blešči od večnosti, in njihova roka slabi za zemeljsko delo...

Ali je to res? Ne! Res je ravno narobe, moji častiti poslušavci! Polet duha na oni svet dela človeka le še bolj sposobnega za ta svet. Kaj — ali je orel zato manj sposoben, da živi na zemlji, ker se dviga k solncu, v višave, in odondot razgleduje zemljo? Krščansko upanje je tak orel. Zares, ono se dviga k luči večnosti in odtam vse

gleda, presoja, odločuje. A kako boste dokazali, da je človek s krščanskim upanjem manj zmožen za življenje in delo na zemlji? Povejte, prosim: Kdo bo delal bolj vestno, bolj z veseljem, bolj vztrajno — ali ta, ki dela samo v človeški službi, samo za človeško plačilo, ali pa ta, ki poleg časnega, minljivega zatrdno pričakuje še večnega, neminljivega plačila? O, krščansko upanje je kakor tisti elektrovodi, ki prenašajo mogočne toke električne sile v največje daljave. Krščansko upanje prevaja moč z onega sveta na ta svet. Poglejte malo po zavodih, kjer moška ali ženska srca, polna krščanskega upanja, skrbe za osirotele ali tudi za druge otroke; poglejte po bolnišnicah, kjer usmiljene duše, polne krščanskega upanja, strežejo bolnikom; poglejte po misijonih, kjer se junaki, polni krščanskega upanja, žrtvujejo za večno in časno blaginjo divjih ljudstev — prvi in drugi in tretji brez vsega upanja zemeljskega plačila! Tako malo naokrog poglejte, vi zopmiki svetega upanja — potem govorite, če ni za zemeljsko delo, kdor nadzemeljsko upa! Z močjo, ki jo prenaša krščansko upanje z onega sveta na ta svet, človek najuspešneje premaguje in obvladuje težave, ki ubijajo naše veselje do dela. Nobeno delo ni tako težko, tako enolično, tako duhomorno, tako nizko, ničvredno, da mu ne bi mogla vdihniti duha in duše, namena in pomena misel: Glej, tudi s tem delom služiš Bogu, in Bog ti ne ostane nič dolžan, poplačal ti bo, kar zdaj delaš — poplačal ne

le po kraljevsko, marveč po božje. O, s takim upanjem je lahko, je veselo delati! Tako upanje je orjaška sila, je velmoč v svetu dela.

Še druga stvar, moji častiti poslušavci, pride v poštev, da ne delamo brez krščanskega upanja. Brez tega upanja namreč perečega mezdnega vprašanja — to je, vprašanja plačila za delo — nikoli ne bo mogoče povse zadovoljivo rešiti. Gotovo je, da morajo vse oblasti na zemlji, državne pa tudi cerkvene, delati na to, da dobi delo povsod svoje dostojno plačilo. A gotovo je pa tudi, da nobena oblast sveta ne bo mogla nikoli popolnoma izravnati vseh neenakosti in nelogičnosti na zemlji; ne zadostiti vsem željam in zahtevam; ne zagotoviti vsakemu delu trajno in polnoveljavnega plačila. In navsezadnje: ali ni sleherno človeško delo tudi preplemenito, da bi moglo biti odtehtano s samo sirovo kovino, poplačano z golimi zemeljskimi vrednotami? ... Tu je le ena izravnava, le eno izboljšanje, ki teženje človeške duše res lahko trajno in zadostno umiri, namreč zavest: Mojemu delu najboljše in najvišje plačilo me še čaka; tega mi ne more nihče vzeti, ne prikrajšati; jaz sem delavec božji — Bog mi šele prav povrne moj zemeljski trud, moje delo. On, ki blagoslavlja moj časni zaslužek, bo v svoji milosti pridodal še večnega. —

Nikar ne recite, o prijatelji, da je to govorjenje kakor nalašč v potuho tistim delodajavcem, ki delavce stiskajo in jim plačilo skopo merijo.

Kateri krščanski človek bo govoril v obrambo takim ljudem? Služabnik Cerkve gotovo ne. Služabnik Cerkve ve in mora vsekdar na glas povedati, da je delavcem zaslužek zadrževati ali odtegovati greh, ki vpije v nebo. Ne izžemavcem in zatiravcem v korist, marveč izžemanim in zatiranim v tolažbo kliče apostol: Tedaj, moji ljubi bratje, bodite stanovitni in nepremakljivi, obilni bodite vselej v delu Gospodovem, ker veste, da vaše delo ni zastonj v Gospodu! (1. Kor. 15, 58.)

Ali ni boljši ta klic od onega drugega, ki tudi odmeva po svetu: Stran z upanjem onstran groba! proč z nebesi, s plačilom po smrti! Mi imamo drugo upanje: upanje v nebesa na zemlji, upanje v zlato dobo, ki že prihaja, ko bodo izginile vse razlike med revežem in bogatinom, med delavcem in gospodarjem — ko bomo vsi vsega zemeljskega deležni po enakih delih! Vem, mnoge stotisoče je v teku časa zamamil tudi ta drugi klic. Toda eni stotisoči so se morali posloviti od sveta, ne da bi tudi le od daleč videli vrata obetanih zemeljskih nebes, ne da bi tudi le od daleč pozdravili zlato dobo človeškega rodu, v kateri bo vsem prav, vsem dobro, vsem mir in pravica in blaženost na zemlji. Drugi stotisoči pa še zmerom vprašujejo preroke tega upanja: Kdaj končno, kdaj bo to, kar obetate? Tudi mi bi radi še doživeli, tudi mi bi hoteli še užiti košček zemeljskega raja, tudi nas ni volja iti v grob s samimi praznimi obljubami. Kdaj tedaj? ... Ah, siromaki! Poslušajte mene:

Nikoli! Ves čas, kar se oznanjajo po zemlji nebesa na zemlji, se človeštvo tem nebesom še ni približalo niti za en sam korak ...

*

Nikar se ne motimo, častiti poslušavci! Oklenimo se — ko trpimo in delamo na zemlji — tistega upanja, ki je zasidrano v besedi in obljubi božji! Krščansko upanje objema tostranski in onostranski svet. Ne more nam sicer odvzeti keliha trpljenja in težav — priliva pa v ta kelih veliko kapljo čudovite tolažbe in daje moč in pogum in veselje do dela.

Nihče nam ne jemlji tega upanja! Ali pa povej, kdor bi nam ga jemati hotel — ali pa nam povej: Kdo se je še kdaj na smrtni postelji pokesal, če je veroval in upal v plačilo za svoje delo, za svojo izpolnjeno dolžnost na zemlji? Ah, ko potegne ostra sapa od krajev večnosti in podre na tla vse, kar je posvetnega, takrat ostane samo še ta edina tolažba ...

Zato delajmo, vršimo vsak svojo nalogo na zemlji — zvesto, močno, vztrajno! Pri tem pa ubogajmo apostola, ki kliče: Držimo se nepremahljivo spoznanja svojega upanja (zvest je namreč, kateri je obljubil). Nikar tedaj ne izgubljajte svojega zaupanja, katero ima veliko plačilo! Potrpežljivost namreč vam je potrebna, da božjo voljo storite in dosežete obljubo. Zakaj prav malo časa je še, in bo prišel, kateri ima priti, in ne bo odlašal. (Hebr. 10, 23; 35 nasl.) — Amen.

III.

Brat-laik iz Družbe Jezusove, Janez a Soto, je vse dni svojega življenja marljivo in vestno izvrševal svoj poklic kot samostanski krojač. Ko je za smrt zbolel in ležal trpeč na svoji borni postelji, je naenkrat zaprosil, naj mu dajo v roke šivanko. Njegovi sobratje so izprva mislili, da ni več prav pri čisti pameti. Kaj pa naj bi začel umirajoči dobri brat s šivanko? — Toda brat Janez je prosil in prosil, in ko ni nehal prositi, so mu nazadnje izpolnili željo in mu dali šivanko. Trdo jo je prijel v roke in dejal vedrega lica: Ta šivanka je moj ključ do nebes... In čez nekaj časa je dejal še bolj zaupno: Kolikorkrat sem vbodel s šivanko, sem to storil Bogu v čast; zato upam, da mi bo šivanka nebesa odprla.[28] — To, moji častiti poslušavci, je tisto sveto upanje, o katerem sem zadnjič govoril: neomajno pričakovanje, da nam bo Bog v večnosti poplačal vsako naše delo na zemlji. Vsako naše delo namreč, tudi najbolj navadno, tudi najbolj nizko, če je — zdaj pazite, prosim, da ne bo nesporazumljenja! — če je prav opravljamo. Kdaj pa opravljamo svoja

dela, izpolnjujemo svoje dolžnosti, vršimo svoje posle — prav? pred Bogom — prav? za večnost — prav? Čujte odgovor na vprašanje! Kadar jih opravljamo, izpolnjujemo, vršimo v ljubezni božji in iz ljubezni božje. A kdaj in kako je to? O tem naj vas še poučim; potem imate vsa glavna verska načela o delu skupaj. —

*

Predragi! V ljubezni božji delamo, če smo, kadar delamo, v stanu posvečujoče milosti božje, z drugo besedo, če smo brez smrtnega greha. To je ljubezen božja, pravi sv. Janez, da izpolnjujemo njegove zapovedi (1. Jan. 5, 4), da torej ne grešimo. Kadar smo v smrtnem grehu, tedaj smo obrnjeni stran od Boga, ki je naše solnce; tedaj smo v temi; Bog nas takorekoč ne vidi; če pa ne nas, tudi našega dela ne; in če Bog našega dela takorekoč ne vidi, kako ga bo zapisal v knjigo naše večnosti? Izgubljeno in pozabljeno ostane za večno plačilo vse, karkoli delamo v grehu. Največji napori, najsijajnejša dela, ki bi se jim čudil vesoljni svet, so brez vrednosti za večnost, če so spočeta, rojena, dovršena brez ljubezni, t. j. brez posvečujoče milosti božje v duši. In to celo taka dela, ki jih je sama po sebi, po njihovi notranji naravi prištevati med dobra dela. Poslušajte apostola! In ko bi razdal ubogim v živež vse svoje premoženje, in ko bi svoje telo dal, tako da bi

gorel, ljubezni pa bi ne imel, mi nič ne pomaga (1. Kor. 13, 3.) Ste slišali? Celo ta požrtvovalna, junaška dela — nič. Kaj potem naša navadna, vsakdanja opravila: delo v gospodinjstvu, delo v pisarni, v tovarni, v šoli... Vse manj kot nič — če je v duši greh, smrtni greh. Čudaški mož je velel napisati na svoj grob besede: V sanjah življenja sem našel le eno resnico —: delo. Toda motil se je tudi v tem, če je delal brez milosti božje, brez ljubezni božje. Saj tedaj je bilo poleg drugih sanj življenja tudi delo le prazna sanja, ki jo je pih večnosti odnesel v prazen nič... Ah, kakšna strašna škoda je greh, smrtni greh! Če bi ne bilo nič druge kazni zanj, ali ni ta grozna izguba, ko ostane zaradi njega vse naše delo na zemlji, ves trud, vse trpljenje naše brez vsakega plačila v večnosti, ali ni ta žalostna izguba dovolj velika kazen? Zato si Cerkev toliko prizadeva, da bi nas ohranila v milosti božji, brez greha — ali da bi nas zopet dvignila v milost iz greha, če smo padli. Zato neprestano uči, svari, opominja; zato razpošilja križemsvet svoje pridigarje, da oznanjajo z gorečo besedo pokoro in stanovitnost. Zato kaže na Jezusa Križanega, po katerem je milost in resnica. Zato tako zelo vabi k sv. zakramentom, studencem milosti; zato toliko moli za nas in daruje... Vse zato, da bi njeni otroci ne živeli zastonj, marveč da bi prejeli nekoč večno plačilo za svoje delo in trpljenje na zemlji. — Razumejmo, prijatelji, Cerkev!

Toda samo v ljubezni božji biti, ko delamo — še ni dovolj. Treba je, da tudi delamo iz te ljubezni, treba je, da svoja dela in opravila z dobrim namenom Bogu darujemo. Tam, kjer delavec, delavka, katerikoli krščanski človek, ki je v milosti božji, začenja svoje delo z gorečim srčnim vzdihom: iz ljubezni do tebe, o Bog! tebi v čast, o Jezus! — vzdih, ki ni treba, da bi ga slišal kdo drugi nego vseslišno uho božje —, tam je delo zares dvignjeno v nebesa in za večnost požlahtnjeno. Tam pretaplja ogenj ljubezni najnavadnejše, najmaterialnejše delo v čisto zlato z večnostno veljavo. Tam postane človek pravi delavec božji s pravico do večnega plačila. Ah, kolikega spoštovanja je vreden vsak tak delavec! Če je vladar sveta, Napoleon, vzkliknil: Klobuk dol pred vsakomur, ki nosi kako breme! — koliko večjega češčenja je vreden ta, ki nosi svoje vsakdanje breme iz ljubezni do Boga, z Bogom v ljubezni združen! Resnično, naj vodi njegova roka žezlo ali pero, naj vihti viteški meč ali kovaško kladivo, naj nosijo njegove rame težo najodgovornejše službe ali pa le težo stavbnega kamenja ali tesarskih hlodov — klobuk dol pred njim! Njega žlahtní ljubezen, njega obžarja božja bližina, delavec božji je, že se pripravlja zanj večno plačilo.[29] —

Iz ljubezni do Boga, Bogu v čast —. Ni treba, moji častiti poslušavci, da obujamo ta dobri namen vsak trenutek — kakor je blaženi p. Nikolaj Lan-

zicij, kadar je šel po stopnišču, na vsaki stopnici na tihem govoril: Gospod, tebi na ljubo! Niti pri vsakem delu posebej ni treba, da tak namen izrečno ponavljamo — kakor je učila sv. Terezija svoje redovne sestre; kadarkoli je namreč dobila katero pri tem ali onem delu, jo je vprašala: Ljuba sestra, zakaj to delaš? in če je sestra odgovorila: zato in zato..., jo je Terezija pokarala in rekla: Ne tako, sestra moja, marveč ti moraš reči: Bogu v čast!...[30] Torej tudi ne ravno pri vsakem delu posebej —. Toda obuditi dober namen n. pr. vsako jutro za vsa dela celega dne, ali recimo vsaj vsako nedeljo za vsa dela celega tedna, ali recimo vsaj vsak prvi petek v mesecu za vsa dela celega meseca —, z eno besedo, obuditi tak dober namen od časa do časa, to je potrebno, brez tega ni tistega plačila, ki ga krščansko upamo. Gospod Jezus sam govori namreč pri sv. Mateju: Svetilka tvojega telesa je oko. Če je torej tvoje oko zdravo, bo vse tvoje telo svetlo. Če pa je tvoje oko pokvarjeno, bo celo tvoje telo v temi. (Mat. 6, 22—23.) Kakor pravijo razlagavci Sv. Pisma, je tu pod besedo o k o razumeti namen, s katerim kaj delamo; pod besedo t e l o pa delo sámo. Tako da je pomen Gospodovih besed ta-le: Če je tvoj namen dober, je dobro, zaslužno tudi tvoje delo; če pa je namen slab, je tudi delo slabo.[31] Zato kliče apostol sv. Pavel, rekoč: Ali tedaj jeste, ali pijete, ali kaj drugega delate, vse k časti božji delajte! (1. Kor. 10, 31.) —

Kako revni in nespametni so tisti ljudje, ki pri svojih delih in opravilih ne obujajo tega namena: iz ljubezni do tebe, o Bog! tebi v čast, Kristus! — Naj so tudi deležni časnih dobičkov od svojih trudov in naporov — večnih ne bodo prejeli. Ko bodo nekoč stali pred sodbo božjo, lahko da bodo govorili: Gospod, glej, veliko smo se trudili na zemlji; svoj življan smo delali tako naporno, da smo ob večerih komaj še premikali trudne ude, in velikokrat smo tudi noči prečuli v delu in skrbeh; Gospod, ti nam boš to zdaj vendar obilno poplačal? — Toda Gospod bo dejal: Ne! Vi ste delali samo za svet, zame nič; zadovoljiti se morate s tem, kar vam je plačal svet. — Blagor pa njim, ki delajo v ljubezni božji in iz ljubezni božje! Za vsak žulj na roki, za vsako kapljico znoja, za vsak korak iz ljubezni do Boga, za vsak gibljaj telesa ali duše v čast božjo bo neizmerno njihovo plačilo: Dobri in zvesti služabnik! V malem si bil zvest, čez veliko te bom postavil; pojdi v veselje svojega Gospoda! (Mat. 23, 25.)[32]

Zgodovina nam je ohranila spomin moža, ki mu je bilo ime Baldomer in je živel v Lyonu. Od svoje mladosti je izvrševal težko kovaško rokodelstvo. Toda kako zgledno! Kakor hitro se je zjutraj začelo daniti, je vstal s svojega ležišča in najprej kleče opravil svojo jutranjo molitev. Potem je šel v bližnjo cerkev in bil tam pri sv. maši. Ko je s svojci skromno pozajtrkoval, jih je pozval na delo, rekoč: Pridite, otroci, zdaj začnimo delati v

imenu božjem! — In Bog je blagoslovil njegovo delo, da je postal premožen in je lahko delil miloščino med uboge. Zdaj je svoje delo še lepše posvečeval. Ob urah počitka je obiskaval siromake, jim delil telesnih dobrot ter pridodajal še dušnih, ko jih je opominjal k molitvi, k zaupanju v Boga in potrpežljivosti. Ko je ura oddiha minila, se je vrnil k svojim delavcem in dejal: Zdaj bomo zopet nadaljevali delo v božjem imenu. Slehemi večer pa, ko so se roke ustavile od dela, je govoril: Bogu bodi za vse čast in hvala! — Njegovi pomočniki so ga tako zelo ljubili, da se nobeden ni mogel ločiti od njega; če pa se je kateri le moral, se je to zgodilo z največjo bridkostjo v srcu. — Tako je Baldomer živel in delal mnogo let in je veliko dobrega storil. Njegov zgled je vplival na druge rokodelce in delavce, da so tudi oni svoje delo Bogu posvečevali in bili od Boga blagoslovljeni. Leta 660. je umrl. Vsi so ga objokovali. Vdove in sirote so stale okrog njegovega mrtvega trupla ter vzdihovaje kazale ogrinjala in obleke, katere jim je podaril Baldomer. Prav kmalu so ga tudi začeli častiti za svetnika.[33]

*

Predragi v Gospodu! Tako se dela za večno plačilo. Tako moderni svet ne dela. Ne! Moderni svet nima zmisla za to, da bi v ranem jutru z dobrim namenom spustil v delo svojega dne svetel žarek božje ljubezni; da bi, ko se solnce razgo-

reva, ko teža dneva zmerom bolj pritiska, ko pot curkoma teče — vedno iznova krepil svoje moči s to ljubeznijo, rekoč: tebi na ljubo, v tvojo čast, o Gospod!... Ne! Rajši nepotrpežljivost v srcu, rajši srd v očeh, rajši kletev na ustih, rajši roko stisnjeno v pest... To je svet, ki ne veruje v plačilo večnosti.

Naši stari pa so verovali in so še imeli navado, posvečevati svoje delo podobno kakor sveti Baldomer. Spominjam se svojega očeta - trpina. Kolikokrat sem slišal pred delom njegov srčni vzdih: Bog in sveti križ božji! Ah, jaz upam, da sem mu zato prav napisal na grob siromaku:

Od mladih dni do poznih let
trpljenje
in bogovdanost:
tako se gre v življenje!

Amen.

O MISLI NA SMRT

I.

Predragi v Gospodu! Zopet je čisto blizu sveti postni čas. Še dva dni* — in Pepelnica bo posula s pepelom čela kristjanov. Kdo ve, ali se bodo pri tem tudi srca kristjanov zdramila iz svojih posvetnih omotic? Ali se bodo ustavili plešoči koraki? odtrgale od ustnic čaše uživanja? poleglo divje kipeče morje strasti? ... Ali pa bo svet — krščanski svet! — živel naprej svoje noro življenje? Življenje, posvečeno goli časnosti, brez vsakega zmisla za to, kar je večnega ... Življenje verske mlačnosti, brezbrižnosti; življenje greha, nevere — bogopozabno, bogoodtujeno, brezbožno življenje ... Ljudje krščanski, ali ne slišite, kaj kliče Cerkev, ko potresa pepel na brezmiselne človeške glave? Memento, homo! kliče: Spomni se, o človek — quia pulvis es et in pulverem reverteris; spomni se, o človek, da si prah in da se povrneš v prah! Ljudje grešniki, neprijatelji božji, umreti bo treba! — Vemo. — Veste? In vi nočete

---

* Govori so bili govorjeni v postu pričenši z nedeljo Petdesetnico.

odtrgati svojega srca od te zemlje? nočete izvleči svojih korakov iz močvirja in blata? nočete hiteti na zveličavno cesto za odrešilnim glasom: Jeruzalem! Jeruzalem! izpreobrni se h Gospodu, svojemu Bogu? ... Ah, potem pač ne veste, kako je ob smrtni uri človeku, ki je pozabil, zapustil svojega Boga, ki se je ves oklenil te zemlje in njenega uživanja, ki se je pogreznil v greh in strast, v brezboštvo in nevero. Premišljujmo enkrat, predragi, kako umira tak človek! Zdi se mi, da Cerkev na začetku postnega časa naravnost hoče takih premišljevanj s svojim resnim in slovesnim opominom: Memento, homo, quia pulvis es — Spomni se, o človek, da si prah in se povrneš v prah!

*

Čisto mirno, brez vsega nervoznega razburjenja se zatopimo v prizor! Tiha, polmračna soba, bolniška postelja, in na nji bolnik — človek, ki je v življenju pozabil, da je nad njim Bog, ki je v svojem življenju ljubil svet in samo svet in kar je njegovega ... Zdaj se mu bliža smrt z nevzdržnim korakom. Vse telesne moči so strte, zrušene; samo zavest duše še živi — kakor žerjavica v razsulu pogorišča. In v tej zavesti se dviga in pada in zopet dviga predvsem ena misel: Konec! ... Vsega je konec! ... Prebridka in kruta misel! Kakor bi se rušila pod nogami tla, na katerih je človek tako dolgo, tako varno, tako

zaupno stal ... Kakor bi se odpiralo pred očmi brezdno, in vsa namišljena krasota sveta, vsa sreča in blaženost te zemlje bi kakor razbite blesteče črepinje žvenketaje letele v prepad ... Kakor bi se valovi življenja, na katerih se je človek tako veselo in prijetno zibal semtertja, naenkrat hrupno dvignili: pod njimi bi zazijala globina in valovi bi se zgrinjali skupaj nad človekovo glavo ... Konec! Vse zemeljske veličasti konec! ...

V prvem poglavju prve knjige Makabejcev beremo o slovečem macedonskem kralju, sinu in nasledniku kralja Filipa, o Aleksandru Velikem, ki je prvi gospodoval na vsem Grškem, in so ga njegovi sodobniki slavili za najsrečnejšega človeka na zemlji. — Napravil je veliko bojev, pripoveduje Sv. Pismo, in je vzel vsem trdnjave in je pomoril kralje na zemlji in je prišel do pokrajin zemlje (t. j. do konca tedaj znanega sveta, do Indije[34]) in je pograbil plen veliko narodov in je umolknila zemlja pred njim. Nabral je močno in silno junaško vojsko ... Spravil je pódse dežele narodov in kraljev in so mu morali davek dajati (1. Mak. 1, 2—5) ... Resnično, mogočen kralj, ljubljenec sreče! Toda kaj! — Potem pa je padel na posteljo, pristavlja Sv. Pismo, in je čutil, da mora umreti (Tam, 6). Grozovita stvar! Zgrabila ga je bolezen in zavedel se je, da je prišla smrt ... O, kako mu je moralo biti pri srcu! Ob časih sijajnih zmag in bogatih plenov, ko je vse vriskalo okrog njega v zmagoslavjih, ko se mu je vse klanjalo,

ga obožev alo, mu vdanost in pokorščino prisegalo; sredi čutnih naslad in zabav, sredi med gostijami in pojedinami, ob slavnostnih godbah in razkošnih veselicah mu ni nikoli prišlo na um, da bo umrl, da bo vse njegove slave in veličasti konec... Sanjal je samo sanje o gospostvu, ki bo objemalo ves svet, o prej nikdar sluteni moči in veličini njegovega kraljestva, o krasotah, bogastvih, zakladih, kakršnim se še ni čudil svet, o sreči, kakor je še ni bil nikoli deležen umrljivi človek. In glej, vrglo ga je na posteljo in ta postelja je imela postati njegovo zadnje ležišče: izpreviděl je, da bo umrl... Konec! Vsega konec! En sam mahljaj — in vse je presekano, en sam sunek — in vse je v razvalinah, vse podrto, kakor bi pihnila sapa med papirnate hišice... Čutil je, da mora umreti — 33 let star... O! — Kakor na tisti veliki sliki v berolinskem muzeju ga vidim pred seboj: v sredi na bolniškem ležišču on, na njegovi desni njegovi poveljniki v blestečih uniformah, na levi njegove žene, katerim je služil z vsem svojim srcem — ena še drži njegovo vsihajočo roko —; uvel je in strt, oči ugasle, obraz bled in shujšan in na njem se zrcali vsa strašna bridkost srca, zvijajočega se v krčih in bolečinah, ker je konec... vsega konec...[35]

Predragi! Tako podobno se godi tudi slehernemu bogopozabnemu, z vsem svojim upanjem na zemljo prikovanemu človeku ob smrtni uri. Vse, kar je zidal, grmi pred njim v prah. Konec je življenja, od katerega si je obetal vso svojo srečo in blaženost. Ali jo je dosegel? Ah! — Konec je življenja in vseh zakladov, ki jih je zbiral; konec je življenja in vseh časti, ki je hlepel za njimi; konec je življenja in vseh užitkov njegovih... Vse mladostne prešernosti in veseljaštva — konec; vseh hrupnih zabav in nedeljskih izletov brez vsake službe božje — konec; vseh tajnih sestankov in strast podžigajočih srečavanj — konec; vseh tistih pijanih in razuzdanih noči, tistih nasladnih pesmi in godb, tistih plesov, vsaki sramežljivosti v lice bijočih — konec... Konec tistih letovišč, po katerih je ta človek na stroške siromakov pasel svoje že tako preveč razpaseno telo; konec tistih kočij, ki so tako tiho drdrale po mestnem tlaku, kakor bi jih bilo strah, ker so kupljene z žulji trpinov; konec tistih toalet, katerih cena bi bolje pokrivala nagoto bednih, nego da razkriva goloto lahkoživih; konec tistih razkošnih, z deset- in desettisoči plačanih gorkih odeval, ogrinjal, oblačil, ki vkljub svoji toploti ne morejo ogreti srca, da bi ne bilo tako mrzlo, tako ledeno do trpečega brata... Vse krasote konec! Konec tistega solnca, ki je tako blestelo; tistega cvetja, ki je tako dehtelo; tistih src, ki so tako ljubila; tistih družb, ki so se tako smejale, smejale in kreposti in resnici in vsaki dolžnosti v obraz režale... Konec — vsega konec...

Ah, kakšno občutje mora navdajati umirajočega bogopozabneža ob sami tej zavesti! Ali ste

že kdaj slišali o bogatinu, milijonarju, ki ga je — kakor Joba — naenkrat zadela strašna novica, da je izgubil vse svoje premoženje, da je postal berač? Glej, sedel je nemara ravno pri pisalni mizi in računal in snoval v glavi velike načrte za nove dobičke, novo bogastvo. Tedaj je potrkalo na vrata, in človek je vstopil — nem in hladen — in mu izročil na majhnem popirju strahotno vest, da se je potopila ladja, ki je nosila celo njegovo milijonsko premoženje, da se je ponesrečila spekulacija, v katero je bil zastavil svoje vse... Zdaj je berač. Pred eno uro še milijonar — zdaj je berač... Groza! groza! Smrtni pot mu udari na čelo, začne se tresti na vsem životu, oko bulji predse, obraz se kremži in pači, da ga ni več spoznati, v glavi se vrti, smrtni obup divja v prsih... Berač! berač! Vse je izgubljeno: premoženje, udobnost življenja, ugled — vse je izgubljeno... — Tako in hujše mora biti pri srcu umirajočemu, ki je bil v dneh svojega zdravja pozabil Boga in neminljivih dobrin večnosti ter se z vsemi vezmi privezal na svet in njegove blagre. Zdaj, ko se trgajo za vselej te vezi, ko nepovratno gine vse, kar je cenil, ljubil, želel, iskal — zdaj vidi, da je berač... Bankrot, popoln bankrot! — Niti bilke mu ne nudi več ta zemlja, da bi se zagrabilo zánjo njegovo plaho upanje... Ah, kakšna praznota v srcu, kakšna zapuščenost v duši, kakšno svinčeno čuvstvo nesreče, ki leži, leži, pritiska na prsih!... Vse je izgubljeno —.

Zgodovina pripoveduje, da je živela na dvoru razkošne in lokave Katarine Medici neka dvorna dama, gospodična Limeuil. Kakor njena gospodarica, se tudi ona ni menila ne za Boga, ne za dušo svojo, marveč je živela samo svetu, njegovemu praznemu blesku in minljivemu veselju. Ko pa se je oglasila pri nji smrt, tedaj je začutila ta dama strašno, brezdanjo revščino v svojem srcu. Z grozo je gledala, kako zahaja njen dan in pada noč... Poklicala je dvornega služabnika in mu velela, naj zaigra na gosli in zapoje pesem, katero ga je velikokrat slišala peti in ki se je vsaka njena kitica končala z refrenom: Vse je — vse je izgubljeno... Služabnik je zapel, in ko je prišel do tistega žalostnega refrena, so dami vztrepetale poteze na obrazu; zašepetala in zavzdihnila je: Vse je — vse je izgubljeno — in umrla...

Predragi! Ali niso žalostne take smrti? Ali ne umirajo vse lepše, vse bolje prijatelji in služabniki božji? Tisti, ki v življenju ljubijo Boga, ki ne stavijo vseh svojih upov v goljufive in nestalne dobrote te zemlje? Tisti, ki zaničujejo in teptajo svet, ki ljubijo čistost življenja, ki hodijo po potih križa in zatajevanja, ki iščejo v Bogu svoje sreče in svojega miru? Njim se ne zruši s smrtjo v nič vse, kar so ljubili, čislali, želeli. Oni so poskrbeli v življenju za bogastvo, ki ne mine, za dela, ki spremljajo dušo preko groba... Zato umirajo v tolažbi in zaupanju — bogopozabneži,

brezbožniki, neverniki, otroci tega sveta pa s strašno, obupno praznoto v srcu ob misli: Konec ... vsega je konec ...

*

A kaj, moji častiti poslušavci, če bi bila takrat, ob smrtni uri, v zavesti bogopozabnega človeka samo ta ena misel: Konec je vsega zemeljskega! Toda so še druge misli, ki grozno vstajajo tedaj pred duhom njega, ki umira bogoodtujen ... Dovolili boste, da vam jih pokažem prihodnjič. Nič ne boste nejevoljni, če vas nadlegujem s temi resnobnimi stvarmi. Mi vsi moramo sploh začeti živeti bolj resnobno. Mi vsi moramo iztrezniti svoje opotekajoče korake na poti življenja! In postni čas Cerkev prav posebno želi resnobe. Memento, homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris: Spomni se, o človek, da si prah in da se povrneš v prah! Zakaj kliče Cerkev, če ne zato, da premišljujemo? In izmed vseh stvari je ta najvažnejša, kako bomo umrli. O, mislimo: takrat, ob tisti uri se odloči — ali večni smeh ali večni jok, ali večna ječa ali večno kraljestvo, zveličanje — ali poguba. Amen.

II.

Pri starem pevcu Homerju beremo, kako je Odisej, ki je blodil s svojimi tovariši po morju, nekega dne pristal ob morskem obrežju in poslal nekaj svojih spremljevavcev na suho, ogledat kraje in prebivavce. Le-ti so šli in so kmalu naleteli na kopico ljudi, ki so prijazno skupaj sedeli in dobrodušno uživali neki sad, slajši od medu, sad lotosov. V svoji gostoljubnosti so povabili tujce medse in jim ponudili svoje jedi. Junaki Odisejevi so povabilo sprejeli in glej, lotosov sad jim je tako ugajal, da so obsedeli pri njem, pozabili na vrnitev in končno sklenili, ostati pri tujih prebivavcih in pri sladki jedi odpovedati se domovini ...[36] Tem tovarišem slavnega Odiseja so podobni premnogi kristjani. Ob zapeljivi jedi lotosovega sadu posvetnega uživanja pozabljajo, da se imajo vrniti k Stvarniku, ki jih je na svet poslal, in nič jim ni več do večne domovine ... Zakaj je to tako? Zato, ker ne pomislijo, da svet in njega poželenje prejde in pride smrt —, in ne pomislijo, kako je ob smrtni uri bogopozabnemu, bogoodtujenemu človeku, otroku tega sveta, brezvernemu, izgubljenemu sinu.

Mi smo zadnjič že nekaj premišljevali o tem. Čuli smo, kako bridka je takemu človeku že sama ta misel, ki navali na dušo ob smrtni uri: Konec je... vsega je konec, kar je mogel dati svet —. Toda kaj, smo dejali, če bi bila samo ta misel! A so še druge, ki stoje ob smrtnem vzglavju bogoodtujenca — kakor rablji, da mu prebodejo srce. Premišljujmo danes dalje!

*

Ob istem času, ko spozna umirajoči bogopozabni človek, da je konec vsega, kar je v življenju čislal, ljubil, želel, iskal, se mora zbuditi v še živi njegovi zavesti druga misel: Zdaj izdihnem, in kaj potem? — Kaj potem?... O, to je čudno vprašanje! Celo pravičnemu zapira sapo. — K sv. Filipu Neriju (znana je ta zgodba) je prišel plemenit mladenič in mu je ves vesel hitel dopovedovati, kako je ravnokar srečno prebil zrelostno izkušnjo in se bo zdaj posvetil stroki, ki ga tako silno veseli — pravoznanstvu. — In potem? je vprašal svetnik. — Potem postanem doktor. — In potem? — Potem bom nastopil v zapletenih procesih in velikih, javnih obravnavah in si pridobim kot zagovornik sloveče ime. — In potem? — Potem se bogato oženim, si ustanovim prijetno domače ognjišče, postanem srečen družinski oče. — In potem? — Potem — no potem — — mladeniču je začel zastajati glas — potem postanem star... In potem? je vprašal svetnik s povzdignjeno resnobnim glasom. — Potem bo pač čas umreti, je

odgovoril mladenič turobno. Svetnik pa je vprašal še naprej: In kaj potem? Tedaj je mladenič umolknil —, zgrozil se je in prestrašil...[37] Kako pa se mora zgroziti in prestrašiti ob takem usodnem vprašanju bogoodtujenec v svoji smrtni uri! Zdaj izdihnem — in kaj potem?... Ah, že v življenju ga je večkrat vznemirjalo to vprašanje: Kaj potem? — po smrti? Toda takrat se je lahko otresel te misli; zadušil jo je, komaj da se je začela oglašati. Skril je glavo v svojo blagajno, pobrskal po zlatnikih in srebrnikih, da je veselo zažvenketalo; pregledal je hranilne knjižice, dolžna pisma in obligacije; pomislil je na svoj ugled in veljavo, na vse tiste, ki se mu klanjajo, ga blagrujejo, občudujejo, obožujejo; ukazal je zapreči kočijo in se je peljal na sprehod, na izlet, na zabavo, v koncert, v gledališče, na ples, na pojedino — in vprašanje: kaj potem? — po smrti? je postalo smešno, se je razblinilo v nič... A zdaj je vprašanje zopet tu. Pred vrati stoji in trka. O, kako trka! In glej, ni ga mogoče preglušiti z ničemer... Sveta in vsega, s čimer se je človek v življenju mamil — je konec... Zdaj stoji vprašanje tu kakor z dvignjenim golim mečem v roki: Izdihneš — in kaj potem? Kaj potem? Ali je še drugo življenje, ali ga ni? Ali je večnost, ali je ni? Sodba je, ali je ni? Pekel je ali ne?... Ah, kako lahko se je šlo v življenju preko teh stvari na dnevni red! Takrat, ko je bila duša pijana od strasti, ko je bilo oko slepo od bleska sveta, ko je bil duh

omamljen od dima časti, ko so bili čuti vsi prevzeti od uživanja — kako lahko je človek takrat v napuhnjeni prešernosti srca govoril: Ah kaj! Kdo pa ve, če ni s smrtjo vse pri kraju? Ali se je že kdo vrnil z onega sveta? Sodba — no ... Pekel — kdo se ne smeja? Nebesa — lepa pravljica ... In navsezadnje tudi — Bog? Problem! problem! Ali niso dokazali učenjaki, da je krščanstvo zastarelo svetovno naziranje? da verski nauki ne gredo več skupaj z modernimi znanstvenimi raziskovanji in odkritji? ... — Ali pa je dejal: Bodisi, da je Bog — toda kaj hočete s Cerkvijo? z njenimi prenapetimi nauki? z njeno okorelo, z napredkom neskladno dogmo? z njeno pretirano moralo? Kaj hočete s Cerkvijo? Opravimo z Bogom brez nje! ... Kdor pošteno živi — in pošteno se lahko živi brez verskih okov Cerkve —, temu se ni bati onega sveta ... — In v krogu svojih prijateljev se je smejal in norčeval: Čemu hoditi v cerkev? k spovedi? k maši? Kaj nas k tem stvarem priganjajo duhovni? Vsak časti Boga po svoje ... — Tako je govoril, tako mislil, tako varal samega sebe. Zločinsko se je igral z vsem, kar je pravemu krstjanu svetega, in roke si je mel, če je videl, da tudi drugi tako mislijo, tako govore, pišejo ... Ah slepote duha in zastrupljenja srca! To vse je izviralo od poželenja mesa, poželenja oči in napuha življenja! —

Toda zdaj, ko je razuzdano meso strto, ko ugašajo pohlepne telesne oči, zdaj, ko seda smrt

na ošabno vzravnani tilnik ... zdaj izpregleduje duša. Vera vstaja spet pred duhom umirajočega bolnika — živa in jasna. Kako bi ne vstajala? Saj ni bila mrtva; bila je le živa pokopana. Pokopana v grob greha in strasti, zasuta s posvetno ničemernostjo: s težkim kamenjem bogastva, z blestečimi črepinjami slave, s prhlo ilovico telesne naslade in uživanja ... A zdaj, ko je konec vse posvetnosti, zdaj se ta vera, živa zakopana, dviga iz groba in stopa naravnost proti bolniški postelji Bogu odtujenega človeka in govori, govori čisto razločno in na glas: Je posmrtno življenje, moj nesrečni človek, je. In večnost je. In Bog je, en Bog, pravični sodnik, ki dobro plačuje in hudo kaznuje. Kako si mogel pozabiti le-to, o človek? Saj ti vendar nisem govorila o Bogu sama jaz, tvoja vera: tudi tvoj razum ti je o njem govoril, dokler ga ni prevpila strast srca; vsa ta narava, ves red v vesoljstvu, vsa smotrenost in harmonija v stvarstvu, postava tvoje lastne vesti v tvoji notranjosti — vse ti je pričalo o Bogu. In ta Bog je tvoj Gospod; zdaj bo preiskal in pretehtal vse tvoje življenje — kako moreš o tem dvomiti? Bila je tvoja dolžnost, tega Boga ljubiti, postaviti ga na prvo mesto v srcu, mu služiti, njegove zapovedi izpolnjevati. Ti si pozabil vse to — in glej, oni, ki ga ti nisi častil, nisi ljubil, kateremu nisi služil, za katerega nisi imel srca — te ima zdaj v rokah ... Je večna pravica, je ... Večno plačilo in večna kazen je, o moj človek! Niso to bajke, niso izmiš-

ljotine Cerkve, škofov, duhovnikov: božje razodetje je, božja beseda, ohranjena v Cerkvi — tisti Cerkvi, katero si ti preziral, zaničeval, kakor si zaničeval Kristusa, poslanca in Sinu božjega, Odrešenika in Sodnika svojega...

Ah, moji častiti poslušavci, kaj bo storil človek, bogopozabni človek v svoji prebridki smrtni uri, ko bo tako govorila vera, predramljena iz groba njegovega izgubljenega srca? Kaj bo storil? Ali se bo še otresal: — Proč! proč! ve misli?... Zastonj! Ne bo mogoče. — Ali bo še tajil: Ni tako, ni res tako?... Kaj mu bo pomagalo! — Ali ne bo klical obupno — kakor oni, ki se potaplja brez rešitve —: Ergo erravi! Torej sem se motil jaz nesrečnik! Zdaj izdihnem — in kaj potem?... O, moji časti vredni poslušavci, ali je čudno, če se tak siromak med glasnimi vzdihi in stoki previja in premetava po svojem ležišču semtertja? —

Redemptorist p. Gerhard Dießel pripoveduje slučaj, ki ga je sam doživel. Ponesrečil se je človek: padel je iz podstrešja in se tako hudo poškodoval, da je bila smrt neizogibna. Vendar je še nekaj ur v hudi vročici preživel, preden je izdihnil. Poklicali so duhovnika, da bi podelil ponesrečencu sv. poslednje olje. Bolnik pa se je boril v smrtnem boju z najstrašnejšimi mislimi, katere je tudi na glas izrekal v grozo teh, ki so bili okrog njega. — Ali je Bog? je vpil. — Če bi pa le res bil!... Potem je zavrtel oči, strašno nakremžil obraz in odgovarjal sam sebi: — Ne,

Boga ni! Vse je samo prevara... Za nekaj trenutkov pa je zakričal: Je! — Bog je! Saj mora biti! In sodil bo... Zatem je trepetal, vil roke — a kmalu spet s posmehom na obrazu vpil: — Ne! Ni ga! Boga ni!...[28]

O moji dragi! Nikar ne recite: Mož je bledel... Seveda je bledel — toda povejte: Ali se v blodnem deliriju ne razodevajo resnične skrbi, bojazni, tajni strahovi naših duš? Zato recite rajši: O kako strašna smrt! — —

*

Predragi v Gospodu! Zopet vprašam, kakor sem vprašal zadnjič: Ali ne umirajo vse lepše, vse bolje prijatelji in služabniki božji? Le-ti ne trepetajo obupno ob misli: Izdihnem — in kaj potem? Vedo: pred Sodnika stopijo, toda pred milostnega. Pred njega, ki so ga spoznavali in ljubili in mu po svojih močeh služili. Bogopozabneži pa pred njega, ki so ga v življenju tajili, onečaščali, mu pokorščino in službo odpovedavali... O, kako jih bo sodil! Pravično — to je gotovo —, po njihovih delih. In ta dela? Kaj pravi njihova vest o njihovih življenskih delih? Prihodnjič, moji častiti poslušavci, bom govoril še o tem: da boste videli vso grozoto obupa, v katerem umira bogopozabni človek. Danes samo še prosim: Naj zveni v naših dušah zlasti ta postni čas z velikim odmevom pepelnični klic: Memento, homo, quia pulvis es — Spomni se, o človek, da si prah in se

povrneš v prah!... Naj zveni! naj zveni! da izprevidimo, česa nam je treba, da ne bomo umirali nekoč kot bogoodtujeni grešniki, marveč kot pravični izpolnjevavci božjih zapovedi. Amen.

III.

Predragi v Gospodu! Znano je, da je brezbožnik Voltaire na smrtni postelji v najstrašnejšem obupu, ki si ga misliti moremo, vpil in prosil, naj puste k njemu duhovnika. Njegovi prijatelji, verni pristaši njegovega bogokletstva in nevere, so seveda poskrbeli zato, da duhovnik Gaultier, katerega je zlasti klical, ni mogel do njega. A dejstvo, da je umirajoči Voltaire duhovnika želel, govori mnogo. Ne pove nam nič več in nič manj, nego da se ob smrtni uri tudi največjemu brezbožniku zbudi vest. Da, da. Takrat, ko je konec vsega, kar je svet mogel dati, ko se postavi pred dušo misel: Zdaj izdihnem — in kaj potem?... takrat se oglasi v brezbožnem človeku tudi vest in mu razgrne pred dušnim očesom vsa huda dejanja njegovega življenja. In takrat je posebna milost božja, če človeka ne ugonobi obup. — Poslušajte!

*

Gotovo je — in navsezadnje tudi razumljivo —, da človek, obvladan od ničemernosti zemlje, vdan hudim strastem, izgubi zmisel za to, kar imenuje

vera — greh. Živeč med svetom, se ves navzame mišljenja sveta... in vsi vemo, kakšno je to mišljenje. — Smešno! govore otroci tega sveta, da bi imel človek za greh vse tisto, kar nam slikajo za greh duhovni in katekizmi. Človek je nad vse stvari vzvišeno bitje — zakaj ne bi smel nositi pokoncu glave? Kaj hoče tista pesem o grehu napuha? — Pridobivati je potreba, da se živi na svetu — in kdor bolj, ta bolj, kdor več, ta več, in kakor in kjer kdo more. Molčite tedaj o grehih lakomnosti, oderuštva, izkoriščanja bližnjega, goljufije; vsak naj pazi sam, da ne bo izkoriščen, odrt, ogoljufan; ne goljufati — marveč pustiti se goljufati, to je greh. — Ustrezati počutnosti, željam mesa — kakšen greh naj bo to? Če so pa te želje tako splošno lastne vsem ljudem, če so pa vcepljene v samo naravo človeško! Kar je naravno, ni grešno. Greh je le, naravo v sebi zatirati. — Za jed in pijačo smo ustvarjeni — zato brez skrbi uživajmo, kjer in kolikor nudi prilika! Kaj bi vedno tisto govorjenje o nezmernosti, o pijančevanju, če si človek kaj privošči, če je malo vesel? In zlasti mladina! Mladina se mora iznoreti — ne strašite je po vseh potih z grehom! — Od molitve in pohajanja v cerkev se ne živi... Vsake besede ni mogoče položiti na tehtnico... Če me kdo udari, ga bom udaril nazaj, drugače sem bojazljivec... In tako dalje. Taka so načela sveta. Po njih živi in dela človek, ki se je razdružil z Bogom in vsega spojil s svetom. In misli, da je

tako edino res in edino prav. Mrena je na očeh, in glas vesti je zamorjen — dokler hodi človek po zemlji zdrav in čil. Toda glej, ko je vržen na bolniško, na smrtno posteljo — tedaj duša izpregleda, in z vero se predrami vest. Tedaj zazre človek svoja dela v drugačni luči. V duši vstane zopet podoba greha. Človek vidi pred seboj postavo božjo in cerkveno — in dela svojega življenja, kako bijejo v obraz ti postavi... Tedaj prihaja spoznanje: O koliko greha! koliko strašnega zadolženja! —

V dveh knjigah Makabejcev pripoveduje sv. zgodovina o Antiohu Epifanu, kralju sirskem, ki je bil v dneh svojega zdravja velik grešnik pred Bogom. Siloviti tiran je zaničeval Boga, silil Jude k odpadu od božje postave, oplenil njihov tempelj, ga oskrunil ter postavil vanj podobo malikovo, onečaščal device in trpinčil ter moril nje, ki so se zvesto držali postave. V svojem napuhu se je rogal vsemu. — Toda prišla je nadenj ostudna smrtna bolezen. Divje bolečine so grizle po njegovem črevesju; razjedali so ga črvi. Neznosen duh se je širil od njega, in nasilnik je videl, da mu je umreti. In on, pripoveduje Sv. Pismo, ki je v neizmernem napuhu mislil, da more tudi valovom na morju zapovedovati in najvišje gore tehtati, je bil zdaj do tal ponižan in je očitno moč božjo sam nad seboj izpričeval; tako da so hudobnežu iz telesa črvi lezli, in živemu je meso v bolečinah odpadalo, da je bil tudi njegov duh in smrad

vojskini trumi nadležen, in njega, ki je malo poprej menil zvezde na nebu doseči, nihče ni mogel nositi zaradi neznosnega smradu. (2. Mak. 9, 8—10.) Tedaj se je začelo daniti v njegovi notranjosti. — V koliko stisko sem prišel, je rekel v svojem srcu, in v kolike valove žalosti, v kateri sem zdaj — jaz, ki sem bil vesel in ljubljen v svoji mogočnosti! ... In zdaj je prišlo tudi spoznanje o grehih in hudobijah življenja: Zdaj se pa spominjam hudega, kar sem storil v Jeruzalemu, odkoder sem pobral zlate in srebrne posode, katere so bile v njem, in sem bil poslal iztrebit prebivavce v Judeji brez vzroka ... (1. Mak. 6, 11—12.) Zdaj se pa spominjam ...[39]

Predragi! Ali se ne bo zgodilo tako tudi bogopozabnemu človeku na smrtno uro? Tedaj se bo spomnil, da, tedaj bo videl ubogi siromak! Glej, v določnih podobah, v znanih obrazih se vrste pred njegovim duhom njegova življenska dela. Več niso dostopni njegovi čuti zunanjemu svetu, v duši pa je jasno, jasno ... Njegovi domači okrog bolniške postelje ga kličejo: — Čuj, dragi! ... Ali slišiš? ... Ali me še poznaš? ... On pa ne sliši in ne pozna. Z mrzlično napetostjo in genljivo skrbjo mú gledajo njegovi v oči, ki postajajo čedalje bolj steklene — on pa ne vidi nič več in nikogar več. Noč je okrog njega, noč ... Samo v duši še gori zahajajoči dan. In v ta dan rastejo iz noči postave, in te postave — druga za drugo — ga kličejo na odgovor ... Kako je to grozno,

kako je to vničujoče! Zdaj se pač spominja hudobij, ki jih je storil ...

Glej, tu postava otrokova, vsa oblita od belega čara nedolžnosti in čistosti: globoko, otroško-sanjavo oko upira vanj in s tihim, kakor iz daljne dalje prihajajočim glasom govori: — To si bil nekoč ti. Jaz sem tvoja otroška doba. Govôri: kaj si naredil iz mene? ... Zatem dve postavi: očetova in materina. Kako da prihajata? Kaj nista — oče, mati — že davno v grobu? Toda čuj, postavi govorita. Mati govori: — Daj, pokaži mi svoje čelo, če se še blesti na njem križ, s katerim sem te tolikokrat zaznamovala? ... In oče govori: Ali še nosiš s seboj blagoslov, s katerim sem te blagoslavljal še umirajoč? ... Ah, kaj bo odgovoril ta revni človek, ki je onečastil svoje detinstvo, ki je izgubil, zavrgel vero, katero mu je vsadila mati v nežno otroško srce; ki je z nogami poteptal znamenje križa, v katerem ga je blagoslavljal oče! ... O, zdaj so mu pred očmi grehi njegove najzgodnejše mladosti, grehi njegove poznejše nevere! Zdaj se spominja ... — Toda glej, še druge postave se gnetejo do njega, vse polno jih je, vrsta za vrsto — cela velika vojska ... Čuj, kako šepečejo in mrmrajo, kako vzklikajo, kličejo, vpijejo v tej skrivnostni tišini, ki ga obdaja! ... Prihajajo —: Mi smo tisti, ki si nas ti pohujšal s svojim slabim zgledom, s svojim razuzdanim življenjem ... Prihajajo —: Mi smo tisti, ki si nam ti uropal vero in pošteno, krščansko življenje z besedo, govorjeno

in pisano, z brezbožno znanostjo, z brezstidno umetnostjo... Prihajajo —: Me smo tiste, ki si nas ti ogoljufal za srečo življenja, ko si nam pogazil dekliško in žensko čast in nas pahnil v ostudno blato in močvirje... Prihajajo —: Mi smo tisti, ki si nas umoril s svojim obrekljivim jezikom, strup sikajočim... Prihajajo —: Mi smo tisti, ki si nas istiskal in izžemal v svoji nenasitni lakomnosti, ti človek s srcem in rokami, do katerih ni bilo nikdar ključa... Prihajajo, prihajajo —: Mi smo tisti lačni, ki si jih ti v svojem izobilju pustil stradati... Mi smo tisti žalostni, ki smo jokali in zdihovali, ker si nam ti srce prebodel... Mi smo tisti, ki smo zašli na krive poti, ker si ti zanemaril nad nami dolžnosti dobrega vodnika... Mi smo tisti, ki smo se pogubili, ker si nas ti slabo vzgojil, slabo poučil...

Ah, kako bo ječal bogoodtujeni človek ob tej strašni, žalostni procesiji, ki se bo vrstila pred njegovimi dušnimi očmi v tisti uri! Zdaj, zdaj bo sodba jasna o delih njegovega življenja. Zdaj bo vedel vse, kar je bilo. Nič več ne bo mogel reči: Bila je svoboda mišljenja — bila je šega sveta — prilagodenje razmeram — bila je ljubezniva slabost — šala — kratkočasje življenja — bila je neizogibna potreba — boj za obstanek... ne, ne, zdaj bo gledal drugače: Greh je bil, bo moral reči, greh nevere, greh nečistosti, greh krivice, greh goljufije, greh sovraštva... vse samo kršenje zapovedi božjih, sama žaljenja najvišjega

Gospoda — mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa — moj greh! moj greh! moj veliki greh!...[40]

O, kakor gora bo ležalo na njem. — Kdo polajša strašno težo? Kje je odpuščanje? Ali je še čas? Ali je še čas?... Mrak pada tudi na dušo... pada čedalje gosteje... skoro bo popolna noč... o dolga, neskončna, večna noč — —

In tako, predragi v Gospodu! umirajo nešteti bogopozabneži v največji grozi obupa. V začetku sem spomnil Voltairja. 30. maja 1778 je bilo, ko je umiral. Potem, ko so zabranili k njemu duhovnika, po katerem je klical, je zavpil obupno: Zapuščen sem od Boga in od ljudi! — Nato je začel divjati. Mislite si vso besnobo Orestovo, pripoveduje zdravnik-protestant, ki je bil pri njegovi smrti — in imate le slabo podobo besnosti Voltairjeve v njegovi zadnji bolezni. Želeti bi bilo, da bi bili mogli biti naši filozofi priče teh pobesnelih izbruhov...[41] In podobno je odhajalo že nešteto siromakov v brezbrežno daljo večnosti —. Bodi jim milostljiv večnosti Gospod!

*

Predragi! Mi se ne maramo prištevati med vrste bogopozabnih in bogoodtujenih ljudi. Pa dobro. Čemu sem tedaj govoril o smrti takih? Zato, preljubi! da smo posvarjeni, da v bogopozabnost in bogoodtujenost ne pademo. Ali je to tako nemogoče? Na poševni ploskvi gre naglo navzdol, in meni se zdi, da je dandanes na poševni

ploskvi celo mnogo takih ljudi, ki hočejo veljati za dobre kristjane. Povejte: Ali ne podžiga pohlep po denarju srca vseh? Ali niso tako željni uživanja in brezbrižni glede grešnih priložnosti mnogi, ki hočejo biti Kristusovi? Ali ne popuščajo v trdnih načelih cerkvenega mišljenja in življenja tudi taki, ki se ponosno bijejo na svoje pravoverne prsi? Ali ni zmeda pojmov v krščanski etiki in morali velikanska in — splošna? Ali se ne širi pod krinko modernosti dvomljiva literatura, opolzka umetnost in nesramežljiva noša tudi med takimi izmed nas, ki jih razžališ, če samo posumiš o njihovi krščanski popolnosti? Ali ne pada fini čut za to, kar je prav in kar ni prav, v vsi današnji družbi tako, kakor pada barometer, ko se bliža nevihta? — —

Ah, tudi nam, tudi nam je zveličaven klic: Memento, homo, quia pulvis es et in pulverem reverteris! Spomni se, o človek, da si prah in da se povrneš v prah! In bodisi tudi, da nismo v nevarnosti, da bi umirali kot bogopozabneži — ali se nam zato ni bati ničesar? Povedal bom prihodnjič, česa se je za smrtno uro bati vsem, tudi nam, ki mislimo, da smo pošteni kristjani. Amen.

IV.

Memento, homo, quia pulvis es... Spomni se, o človek, da si prah in da se povrneš v prah! — Zelo bi se motili, če bi mislili, da velja pepelnični klic samo največjim grešnikom, popolnim bogopozabnežem in bogoodtujencem. Ne! nam vsem velja. Zakaj za nas vse je izmed vseh naših ur na zemlji najusodnejša tista zadnja, v kateri bomo umrli. Sicer je res, da se mora smrtne ure po pravici najbolj bati človek, ki se je popolnoma odločil od Boga in se ves potopil v svet in njegovo poželenje; a tudi mi drugi ne smemo preveč zaupati. So stvari ob smrtni uri, ki se nam jih je bati vsem. O teh stvareh — brez nadaljnjega uvoda — premišljujmo danes! —

*

Predragi! Vzamem boljši slučaj: da namreč ne bomo umrli nenadoma, marveč po krajši ali daljši hudi bolezni. Ne vemo, kakšna bo ta bolezen, ki nas bo spravila na rob groba — bodi, kakršnakoli žel — a gotovo je eno: da v poslednji bolezni

ne bomo mogli kaj prida storiti za svoje zveličanje. Pomislimo le, kako slab je naš duh že pri vsakem navadnem, neznatnem nerazpoloženju našega telesa. Človeka, ki je sicer čil in krepak, boli n. pr. glava, zob, ga trga po ušesih — in glej, že je ves betežen, že se mu nič ne ljubi. Kako težko mu je zbrati svoje misli, obrniti pogled v svojo notranjost, povzdigniti srce k Bogu, moliti. Kaj šele, če je bolezen nekoliko hujša, če n. pr. položi človeka za nekaj dni na posteljo. O, kako je človek naenkrat skoro popolnoma nesposoben za vsako pametno misel, za vsako krepko odločitev! Tako je pač: naša duša je vsa navezana na telo, ž njim je zdrava, ž njim je bolna. — A zdaj pomislite bolezen, ki je za smrt! Tisto popolno razdejanje vseh fizičnih moči, tisto — dejal bi — razpadanje komaj še živega telesa, tisto vročino, ki kuha in razkraja organizem, tiste neznanske bolečine, s katerimi se pripravlja nasilna ločitev duše od telesa — o moji dragi, kaj bomo v takem stanju mogli storiti za blagor, za končno rešitev svoje duše? In ko bodo poleg težke telesne slabosti in bolečine pritiskale na srce z vso silo še hude skrbi za to časnost, za tiste, ki jih bomo zapuščali: za starše, ki bo nemara po naši smrti beraška palica njih delež, za otroke, ki bodo nemara ostali sirote na neusmiljenem, mrzlem svetu, za sorodnike, katerim smo bili nemara edino veselje in upanje... In ko bodo razen tega dušo trpinčili strahovi zaradi naše preteklosti, strahovi zaradi

naše prihodnosti... Kaj zares bomo takrat mogli še storiti za svojo dušo? Ali bomo mogli prav iz srca in pobožno moliti? Ali se bomo mogli zbrati, da uredimo in popravimo, kar bo še urediti in popraviti treba? Ali bomo mogli z živim zaupanjem obujati misli vere in ljubezni božje, kesanja nad svojimi grehi? Ali bomo mogli neprestano izročati in darovati se Stvarniku v tisti uri: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum: V tvoje roke, o Gospod, izročam svojega duha?... O Bog, bojim se, da ne! — Zanašamo se morda na pomoč dobrega spovednika, ki bo stal pri naši smrtni postelji. Prav. Bog daj, da bi le res tako srečni bili, da ne bi umirali brez njega! Bog daj, da bi si izbrali vsi še pri življenju skrbnega dušnega vodnika, ki naj bi bil pri nas tudi na zadnjo uro. Bog daj! — Toda to še ni vse! Duhovnik bo storil pri naši smrtni postelji, kar bo mogel: kazal nam bo na Križanega, dajal poljubljati sv. razpelo, dramil v naših dušah nadnaravne čednosti, budil zaupanje, molil pred nami. Toda ali bomo pa mi v svojih bolečinah, v svojih skrbeh, v žalosti, v strahu in trepetu še mogli slediti temu ljubeznivemu vodniku, slediti z vsem srcem, z vso razumno mislijo in prosto voljo? Ali ne bo vse, kar bomo takrat še počeli, le mehanično, mrtvo in torej — nezaslužno dejanje?...[42]

Ne! mnogo zveličavnih del si nimamo obetati na smrtno uro. Nasprotno, vsem se nam je bati

nevarnosti greha še v tisti zadnji uri. Zakaj v nas vseh so slaba nagnenja, neredne strasti — sadovi izvirnega greha. Če jih nismo v življenju zadosti zatirali in zatrli, marveč jih celo gojili s tem, da smo jim vedno in vedno iznova ustrezali — o, bojmo se! Naj bo napuh ali lakomnost ali nečistost ali nevoščljivost ali sovraštvo ali karkoli — vse bo tudi v tisti usodni uri še živelo v nas... Plevel, ki neprestano poganja, če ni bil iztrebljen do zadnjih koreninic... In takrat, ko bo duša s telesom vred oslabela, bo strast tem močnejša... O kakšna nevarnost za dušo! Grešne misli, grešne želje, če mogoče — tudi dejanja... Kaj nisem bral o mladenki, ki je dalje časa spotakljivo živela, pa jo je povabila k sebi smrt, da je že potem, ko je prejela sv. zakramente za umirajoče, na vprašanje, če še česa želi, odgovorila: Ah, samo enkrat bi še rada plesala!...[43] Glej, kako globoko je zapičena v srce želja po grešnem uživanju. In mislite, da je z drugimi strastmi drugače? Strast napuha se skriva v nas do zadnjega... Strast pohotnosti ždi v krvi naši do zadnjega... Strast sovraštva in maščevalnosti rije po žilah do zadnjega... Ah, bati se nam je! Zlasti če nismo bili v zdravih dneh vajeni postaviti se izkušnjavi v bran takoj, brez odlašanja, brez ljubimkanja z njo, če nismo bili vajeni klicati v srcu ime Jezusovo na pomoč, zatekati se k molitvi, k pogostim sv. zakramentom, k Materi Mariji, k presvetim ranam križanega Boga. —

In še in še se nam je bati. — Čujte! Ne vemo, kako velika bo ob tisti zadnji uri milost božja v nas — če smo jo v življenju omalovaževali, premalo ž njo sodelovali, nam lahko Bog takrat odtegne svojo posebno pomoč —, ne vemo torej, kako velika bo takrat moč milosti, vemo pa zagotovo, da bo zelo silna v tisti uri — moč hudobnega duha. Hudobni duh bo tedaj storil to, kar stori vojskovodja ob uri, ko ve: zdaj se odloči — zmaga ali poraz. Z vsemi razpoložljivimi silami bo navalil na dušo. Telesne bolečine nam bo slikal vsebolj neznosne, večal bo naše skrbi za časnost, naše bojazni za večnost, naša slaba nagnenja bo krepil in vzpodbujal, naše strasti podžigal, izkušal bo omajati našo vero, z obupom si bo prizadeval napolniti naše srce... O ura težke, pretežke preizkušnje! —

Kako se bo v tisti uri, v tisti stiski, v tistem boju popravilo, kar je popraviti treba, uredilo, kar je urediti treba — le kako? Glej, tu je kristjan — dober kristjan, kakor misli: veruje, v cerkev hodi, prejema tudi sv. zakramente —; toda že dolgo nosi v srcu pri eni spovedi iz napačne sramežljivosti zamolčan smrtni greh... Od ene spovedi do druge ga nosi s seboj, dasi ve, da je vse njegovo prejemanje sv. zakramentov samo božji rop. Na smrtni postelji — misli —, takrat povem vse, takrat popravim. Ali bo res? Bog ve. V nekih zapiskih je brati, kako je bil pred več leti poklican duhovnik sredi noči k bolni ženi visoko v

hribih. Takoj je hitel z vodnikom na pot in v poldrugi uri prispel k cilju. Bila je hišna gospodinja, ki jo je bilo treba previdеti. Duhovnik jo je izpovedal, obhajal in ji podelil sv. poslednje olje. Potem ji je še govoril besede tolažbe in moči in se napotil proti domu. Prišel je do prvih hiš v vasi, ko začuje za seboj klicanje. Postane in počaka. Hlapec iz bolničine hiše je bil ves v eni sapi prispel za njim. — Gospod! pravi, pojdite še enkrat gor! Gospodinja neizrekljivo želi. — Duhovnik se obrne in gre drugič. Pride do hiše ves izmučen; vstopi. Tedaj zastoče bolnica: Prepozno!... in izdihne dušo. Vse je strašno razburjeno. Duhovnik začne izpraševati otroke, kaj se je zgodilo z materjo. — Nekaj časa potem, ko ste vi odšli, se je glasil odgovor, je mati naenkrat zavpila: — Pojdite še enkrat po gospoda, drugače sem izgubljena! Tudi v tej spovedi sem zamolčala greh, ki sem ga zamolčavala že 20 let!... Moji dragi — tako se popravlja nazadnje... Ali ni to grozno?[44] —

In glej, drug kristjan — dober kristjan, kakor misli: veruje, v cerkev hodi, tudi sv. zakramente prejema —; toda že dolgo ima na vesti po krivici pridobljeno blago, krivične dobičke, oderuško premoženje... Ne more in ne more se odločiti, da bi popravil, poravnal, kakor bi moral. Na smrtni postelji — si misli —, takrat... Ali res? Mogoče. A mogoče tudi, da ne. Dejali boste, da strašim. Nič ne strašim, kar sem bral, sem bral: Duhovnik

je stal ob smrtni postelji krivičnikovi. — Prijatelj! mu je prigovarjal, kar je krivično pridobljenega, bo treba vrniti; drugače ni moja odveza nič, in vi prejmete sv. zakramente božjeropno. Če ne veste, koga in kaj ste vse oškodovali, dajte, da se razdeli med uboge! — Ah, je ječal bolnik, če bi vedel, da je ta bolezen zadnja — saj bi... Toda zdi se mi, da še ni za smrt!... Duhovnik je prigovarjal bolj in bolj. — Prijatelj! če se jaz ne motim, boste komaj nekaj ur še živeli... Vse zastonj! odgovor je bil vedno enak... Nazadnje se je bolniku skremžil obraz, z eno roko je potegnil odejo čez glavo, z drugo je krčevito stisnil ključ od svoje blagajne... Ko ga je duhovnik čez nekaj trenutkov odkril — je bil mrtev...[45] Ne motite se, kliče apostol, ali ne veste, da krivični ne bodo božjega kraljestva posedli? (1. Kor. 6, 9.) Kristjani! Ne motimo se: na smrtno uro bomo krivico popravili — ali pa je ne bomo...

In tretji, dober kristjan — kakor misli — je ukradel svojemu bližnjemu čast in dobro ime, pripravil ga je s svojim obrekovanjem, natolcevanjem ob ugled, nemara ob službo, ob kruh. Ali se zaveda tak človek, da je dolžan storjeno krivico popraviti? Nemara da se, toda zdaj ne more, pravi, zdaj ne: na smrtni postelji — takrat bo uredil, podal bo izjavo, preklical pred pričami, prosil javno odpuščanja... O, bo, ali pa ne bo! Bo, ali pa ne bo!... So stvari ob smrtni uri, hude stvari... In četrti, dober kristjan — kakor misli —

noče odpustiti svojemu sovražniku. Zdaj ne, zdaj naj oni le še čuti njegovo jezo! Na smrtni postelji — takrat bo odpustil, segel v roko, se sprijaznil... O, bo, ali pa ne bo! Bo, ali pa ne bo! So stvari ob smrtni uri, stvari, katerih se nam je vsem bati: bolečine telesa, slabost duše, moč strasti, hude izkušnjave, hudobija satanova — o, nikar se ne zanašajmo!

*

Predragi! Ne samo bogopozabneži in bogoodtujenci — mi vsi moramo imeti zveličaven strah pred tisto uro, ki nas bo ločila od sveta. Zato: Memento, homo, quia pulvis es... Spominjaj se, o človek, da si prah in se povrneš v prah... V življenju moramo poskrbeti, da se nam bo takrat srečno izteklo. Kdaj je to — v življenju? To je zdaj, to je precej — to je še v tem postu. Še v tem postu? Da, kristjani! Zakaj za prihodnjega nisem porok, da boš še pri življenju... Ta post nam še odpira umirajoči križani Kristus svoje srce, da se zatečemo vanje pred strahovi smrti — prihodnje leto se bo nemara reklo o nas: Bog je že sodil. Amen.

V.

Predragi v Gospodu! Zdravilo zoper strahove smrti je očiščevanje tukaj na zemlji. Vsi se bojimo smrti, ker smo vsi grešniki. Treba je torej, da se svojih grehov pridno očiščujemo, preden nam udari smrtna ura. To očiščevanje se vrši po krvi Kristusa Križanega v zakramentu sv. pokore, v sveti spovedi. O spovedi ste me že slišali govoriti.* To me ne moti, da ne bi ponavljaje govoril o nji. Spoved, je dejal sloveč in svet mož, je nemara najvažnejši predmet, ki moremo o njem razpravljati na prižnici. Gotovo, saj kakor se bomo v življenju spovedovali, tako bomo umirali; in kakor bomo umrli, taka bo naša sodba in naša večnost. Zato le govorimo zopet in zopet o spovedi! Premislimo, kako nehvaležni so kristjani, ki ta zakrament prezirajo, zaničujejo, se ga ne poslužujejo. Da, nehvaležni nad vse mere! Zakaj spoved, ki nas očiščuje greha, ki vedno zopet iznova deli prijateljstvo in sinovstvo božje, je pač ena največjih in najčudovitejših milosti našega Boga: v

---

* Glej Vstajenje duše, str. 83—149.

nji sta za nas delavna božja roka in božje srce, t. j. božja vsemogočnost in božja neskončna dobrota. Poglejmo, če ni res tako![46] —

*

V zakramentu sv. pokore je za nas delavna božja roka, t. j. vsemogočnost božja. Hitro vam bom to dopovedal. Če govorimo o rečeh okrog nas, vemo, da je splošno vsako stvar lažje razdreti, uničiti — nego jo narediti, ustvariti. Mislite samo to veličastno cerkev, v kateri smo! Koliko dni, tednov, mesecev je bilo treba in koliko misli, skrbi, dela, stroškov, preden je bila pozidana. A da se zruši v razvalino, bi zadostoval nemara en sam hud potresni sunek. Podobno je pri vsaki stvari vobče. — Pri grehu pa je drugače. Greh je storjen z lahkoto, brž. Zadosti je trenutna radovoljna misel, želja, večkrat ena sama beseda, kratko dejanje — in že zapeče v duši greh, velik, smrten greh ... Toda greh razdreti, uničiti, izbrisati ga, kakor bi ga nikoli ne bilo, to je drugo. To je tako težko, da je ni moči v celem stvarstvu, ki bi to premogla. Čudovita stvar! Če bi se podrl na človeka hrib, je gotovo, da ga človek sam ne more vreči s sebe. Toda mnogim ljudem bi se s trudom in naporom, s pomočjo orodja in tehničnih priprav in tovorne živine posrečilo, porušeni hrib odkopati, odnesti ... A glej! če se je pa zvalila na tvojo dušo gora greha, je ne premaknejo v tebi vsi ljudje, pa tudi ne vsi nebeški očaki, vsi

preroki, vsi apostoli, vsi mučenci, vsi spoznavavci, pa tudi ne vsi angeli in nadangeli, vsi troni, vse oblasti, vse moči, vsi kerubi, vsi serafi — z eno besedo: ne osvobodi te greha vsa Cerkev, vojskujoča se in zmagoslavna, niti vse, kar si še moreš misliti zraven. Na kogar je padla teža greha, na tem bi ležala večno, če je ne bi dvignila ž njega ena roka, ena moč — božja roka, božja vsemoč: Jaz sem, jaz sam sem, ki izbrisujem tvoje krivice zavoljo sebe, pravi Gospod pri Izaiju. (Iz. 43, 25.) V zakramentu sv. pokore dela to. Res je, da je mašnik, da je človek tisti, ki govori grešniku: Jaz te odvežem tvojih grehov. Toda čigava pa je oblast in moč, s katero to dela? Kristusova in božja. Kristus jo je dal apostolom in njihovim naslednikom in pomočnikom, škofom in mašnikom: Katerim grehe odpustite, so jim odpuščeni. (Jan. 20, 23.) Prejel pa jo je Kristus, Sin božji, naravnost od Boga Očeta: Oče je vso sodbo dal Sinu (Jan. 5, 22) ... — Ah, kako silna je ta vsemoč božja, ki greh uničuje! Prav bi jo razumeli samo, če bi mogli prav razumeti, kaj je greh, kakšna gorostasnost, kakšna strahovitost, kakšen neskončen nestvor je eno samo razžaljenje neizmernega Boga. A ta božja vsemoč ne uničuje le po enega greha v posameznih dušah — ne, marveč vse grehe, kar jih kristjani obžalujejo in pred mašnikom odkritosrčno priznajo, in če bi bili še večji, in če bi bili še brezštevilnejši. O, če bi mogli govoriti o večji in manjši vsemogočnosti, gotovo bi morali reči,

da je večja ta, ki v padlem človeku greh uničuje, nego ona, ki je iz nič priklicala vse stvarstvo in ki vse, kar je, s svojim prstom ohranjuje... S prstom, pravim. A če je v naravi vsepovsod zapisano: Tukaj je prst božji (Exod. 8, 16), bi na naših spovednicah moralo stati vsepovsod: Desnica Gospodova je moč storila (Ps. 117, 16), tukaj ne dela čudežev en sam prst, temveč cela roka Gospodova, cela prevelika vsemogočnost našega Boga. —

Predragi! Ali smo mi, ki smo tukaj zbrani, hvaležni za to vsemogočnost, ki je tudi z naših ječečih duš že večkrat odvalila in v nič razbila skale greha? Ali ljubimo mi zakrament sv. pokore, zakrament neizmerne vsemogočnosti? Ali pribežimo hitro k njemu vselej, kadar teži dušo greh? Ali pa ga omalovažujemo, zasmehujemo, zametujemo? Morda se ga celo o Veliki noči prejeti branimo... O, če je tako, potem se pač po pravici bojmo smrti — ne samo tako, kakor se je mora bati vsak grešnik, marveč tako celo, kakor se je imajo bati trdovratni neverniki in bogopozabneži!

Toda ne samo roka, t. j. vsemogočnost božja, marveč tudi božje srce, t. j. neskončna dobrota in usmiljenje božje deluje za nas v zakramentu svete pokore. Zares, že potrpeti z grešnikom nekaj časa, se mora reči, da je velika dobrota — kaj šele odpustiti mu. Ali ne vemo, kako redko je tu na zemlji potrpljenje visokih in mogočnih s pregreški nizkih in podložnih? V življenju Filipa II., kralja

španskega, se pripoveduje, da je nekoč pisal papežu lastnoročno pismo. Ko je pisanje dovršil, je ukazal služabniku, naj je posuši s sipo. Služabnik pa je bil neroden in je po neprevidnosti zvrnil na pismo namesto posode s sipo posodo s črnilom. In glej, kakor čudež z onega sveta pripoveduje življenjepisec, da se kralj ni raztogotil, marveč je potrpel in mirno dejal: Bo treba pač pisati še enkrat... Tako visoko se ceni potrpljenje visokih. — Kakšna dobrota je torej to, če najvišji Bog le samo potrpi z grešnikom, s človekom, ki žali, ki z odprtimi očmi v obraz bije njegovo božje veličanstvo! Za izdajavca človeškega veličanstva je zaslužena kazen smrt. Kaj pa za izdajavca veličanstva božjega?... A glejte, Bog noče smrti grešnika. Res potrpi ž njim, in ne samo to —: v zakramentu sv. pokore gre in sprejme grešnika spet v svojo milost, odpusti mu popolnoma vse njegove grehe in jih potopi v morje pozabe tako, kakor se potopi v vodo najtežji kamen, da ne pride nikdar več na površje. Vrgel bo v globočino morja vse naše grehe, je pisano pri preroku Miheju (7, 19). O dobrota! o usmiljenje božje! —

Toda morda Bog za dobroto takega odpuščanja kaj posebnega od nas zahteva? Zahteva pač zadoščenja in kesanja — saj bi ne bilo prav, če ne bi zahteval tega —, toda s kako majhno mero je zadovoljen! Tistih par očenašev, tisti rožni venec ali druga molitev, ki jo naloži duhovnik za pokoro — to je vse zadoščenje. In kesanje?

Niti popolnega kesanja ne zahteva Bog od nas v zakramentu — zadosti mu je, če se le nepopolno skesamo, da smo ga razžalili: iz strahu pred kaznijo, pred peklom, iz žalosti zaradi izgubljenih nebes. Tako dober je Bog, da nas sprejme pri spovedi zopet za svoje, tudi če prihajamo k njemu ne tolikanj iz ljubezni do njega, kakor iz ljubezni do sebe, zavoljo lastne koristi — podobni izgubljenemu sinu, čigar prva misel, ko je šel váse, je bila: Koliko najemnikov mojega očeta ima kruha v izobilju, jaz pa tukaj od lakote ginem. (Luk. 15, 17.) O dobrota! o usmiljenje! . . .

A praviте mi: Kaj pa spoved? obtožba? Razodeti se spovedniku, razkriti mu srce do zadnjega vlakenca — ali ni to težka reč, ki jo Bog zahteva? . . . Ne rečem, da ni nič težave v tem, nič pokore za grešnika. Toda povejte, prosim: Katera operacija je prehuda, kadar gre za to, da reši človek časne smrti svoje telo? O, vsaki se človek rad podvrže. — In da rešimo večne smrti svoje duše — se nam zdi prehuda stvar, obtožiti se svojih zmot spovedniku? O mi nehvaležniki! Ali ne vemo, kaj je stalo Kristusa rešenje naših duš? Kaj žalosti, kaj krivic, zaničevanja, zasramovanja na duši — in kaj telesnih bolečin, koliko bičev na životu, koliko trnjev v glavi, kakšnih žebljev na rokah in nogah, kakšnega trpljenja, kakšne strašne smrti? . . . Vse samo zato, da more mašnik govoriti nad grešnikom: Ego te absolvo — jaz te odvežem tvojih grehov . . .

In nam se zdi obtožba pred mašnikom tako strašna reč, da zaradi nje ne gremo in se ne potopimo v to milostno kopel — da tako rečem: v kopel mleka —, ko se je Kristus potopil za nas v kopel svoje lastne krvi . . . Nič ne bi dejal, če bi morali — dasi bi tudi to ne bila prehuda kazen! — razkriti grdobije svojih src pred svojimi prijatelji in znanci, pred svojimi predstojniki, pred vsem ljudstvom, na ves glas, z odkritim obrazom — nič ne bi dejal . . . Toda zaupati jih v temnem kotu, v skriti senci oltarja, na tihem, enemu samemu človeku, duhovnu, ki nas velikokrat niti ne pozna, in če nas pozna, ki se le tem bolj veseli, čim bolj odkritosrčno se spovemo, ki ima usmiljenje z našo slabostjo, ker je tudi sam ubog in slab, ki ne sme črhniti o našem grehu nikjer, nikomur, nikdar na vekomaj, če bi tudi s tem rešil vse duše iz vic in vse pogubljene iz pekla . . . o, imenovati le-to pretežko — kakšna nespamet! —

Nikjer na svetu je ni sodbe milejše, nego je sodba v zakramentu sv. pokore. Le primerjajte ž njo postopanje pri svetnih sodiščih! Človeka, ki je storil zločin, svetna pravica poišče in prime. Vklenjenega pelje v preiskovalni zapor — nič ne dé, četudi pri belem dnevu ali po sredi mesta. Potem poizvedbe, preiskovanje, zbiranje materiala in prič z vseh strani. Nato javna razprava pred tožniki, sodniki, pričami, izvedenci, porotniki, pred množico radovednega ljudstva. Ves zločin nadrobno obrazložen, po listih široko razgrnjen pred

javnostjo... Ne pomaga nič — ne kesanje, ne solze, ne obljube. Kriv! — Potem sodba —: ječa, dolga in težka, nemara smrt... Primerjajte to postopanje — ki je seveda povsem pravično, pravilno in utemeljeno —, primerjajte ga, pravim, s postopanjem, ki ga hoče Bog pred sodnim stolom zakramenta sv. pokore, in potem mi še recite, da Bog zahteva preveč, ko zahteva od grešnika samoobtožbo — ne zato, da grešnika kaznuje, marveč zato, da ga pomilosti; ne zato, da ga vrže v ječo in smrt, marveč zato, da ga večne ječe in večne smrti odreši; ne zato, da ga zaznamuje kot hudodelca v človeški družbi, marveč zato, da ga proglasi za svojega prijatelja, za svojega otroka, za častnega dediča večnih nebes... O neskončna dobrota, o neskončno usmiljenje našega Boga! Resnično: božja roka in božje srce delata čudeže za nas v tem zakramentu. —

*

Predragi! Ali ne bomo za to Bogu hvaležni? Ali se ne bomo potrudili, da bomo teh božjih čudežev deležni? — te vsemogočnosti, dobrote in milosti božje? Ah, zakaj se tako neradi pripravimo k spovedi? Zakaj se z grehom na duši spovedi izogibljemo? Bojimo se smrti — a zdravila zoper strahove smrti ne maramo... Kaj je to? Kako je to? Kako dolgo bo še to? — Ti, ki nemara že leta in leta opuščaš celo velikonočno spoved, kako dolgo jo misliš še opuščati? kako

dolgo še bloditi v temi? kako dolgo še hoditi okrog zapuščen, zamazan, raztrgan — kakor v tuji, od Boga pozabljeni deželi izgubljeni sin? Spomni se, da boš umrl, da boš sojen, spomni se — in trepeči! — Toda ne! Rajši pojdi po zdravilo zoper strah smrti! Pojdi in razbij verigo greha! Pojdi in umij se in obleci novo, lepo obleko milosti! Pojdi in vstani iz teme v svetlobo svobodnih otrok božjih! — Le zakaj svet tako beži pred spovednicami? Ali res zato, ker se — poboljšati noče? Resnično, drugega vzroka jaz ne vem... Toda, predragi! če se svet poboljšati noče — potem drvi v pogubo, ne samo večno, marveč tudi časno. Nobena znanost, nobena umetnost, nobena kultura, nobena zakonodaja, nobena socialna reforma — ne pomaga nič: če se svet poboljšati noče v svoji razuzdanosti, v svoji sprijenosti, v svoji nečistosti, v svoji goljufivosti, v svoji lažnivosti, v svojem oderuštvu, v svojem tatinstvu, v svoji častikraji, v svoji hinavščini, v svojem sovraštvu — — če se svet poboljšati noče, bo v svojem grehu utonil, se pogreznil, poginil! Amen.

VI.

Roka božja in božje srce — smo videli zadnjič — delata v zakramentu sv. pokore čudeže za nas: očiščujeta nas, posvečujeta, rešujeta. Nič se nam ni treba tresti ob pepelničnem glasu: Memento, homo, quia pulvis es —, nič se nam ni treba strašiti ob misli na smrt, če se zdravila, ki je zakrament sv. pokore, dobro poslužujemo v življenju. Kdaj pa se ga poslužujemo dobro? Kadar izpolnjujemo one pogoje, od katerih je zavisno vredno prejemanje tega zakramenta. Dovolite, da govorim o teh pogojih! Res je, da bom ponavljal stare stvari, a zdi se mi, da se te stvari zmerom zopet nekoliko zabrišejo, in jih je zato dobro zmerom zopet obnavljati.

*

Predragi! Zakrament sv. pokore je sodba, toda sodba posebne vrste. V nji je grešnik sam svoj tožnik. Zato pa mora grešnik svoje hudobije, ki jih prinaša pred to sodbo, najprej dobro poznati. Kdo mu jih pove? Njegova vest. Treba

je tedaj, da si grešnik, preden se prikaže pred sodnim stolom sv. pokore, izpraša svojo vest. Izpraševanje vesti pred spovedjo je zelo važen posel. Ž njim grešnik takorekoč uvaja nadnaravno sodno postopanje proti sebi. Zato izpraševanja vesti nikar nikoli začenjati brez kratke molitve k Sv. Duhu: Pridi, Sv. Duh! Pridi, oče ubogih, delivec darov, luč naših src! Daj, da prav spoznam svoje pregrehe! — Potem se ozrem najprej za trenutek na svojo zadnjo spoved. Kakšna je bila? Dobra? — Čast Bogu! — Slaba? — Zakaj? Ali je manjkalo potrebne priprave? ali odkritosrčnosti? ali pravega kesanja? Če zagotovo vem, da je bila zadnja spoved nevredna, se bo treba tega predvsem obtožiti, bo treba slabo spoved popraviti, bo treba torej izprašati vest od tiste zadnje spovedi, o kateri upam, da je bila še veljavna in dobra. Da, od takrat naprej! Od takrat naprej se vprašam, kaj sem grešil. Po vrsti si razberem zapovedi božje. Prva: veruj v enega samega Boga. Kaj sem grešil zoper vero? zoper češčenje božje? ... Druga: ne imenuj po nemarnem božjega imena. Ali sem se oskrunil z bogokletstvom? z drugo hudo kletvijo? s krivo prisego? s prelomljenjem Bogu storjene obljube? ... Tretja: posvečuj praznik. Kako je bilo z zapovedano službo božjo ob nedeljah in praznikih? Kako sicer s posvečevanjem Gospodovih dni? ... In tako dalje po vseh zapovedih božjih ... Potlej prav tako po zapovedih Cerkve — po tujih grehih, ki smo

jih bili tudi mi krivi — po dolžnostih svojega stanu. Dolžnosti svojega stanu nikar ne pozabimo! Starši, kako ste otroke učili? vzgojitelji, kako ste jih vzgajali? duhovni, kako ste službo božjo opravljali? posli, kako ste gospodarjem služili? gospodarji, kako ste na posle pazili — in tako dalje. Cesarju Karlu V. je dejal nekoč svet spovednik, potem ko se je bil cesar obtožil svojih osebnih grehov: Zdaj si se izpovedal grehov Karlovih, izpovej se le še tudi grehov cesarjevih.[47] — Celo svojo dušo in telo moramo pri izpraševanju vesti pozvati na odgovor. Razum moramo prisiliti, da prizna, kaj je mislil, kako sodil, kakšne namene je imel. Srce moramo prisiliti, da izpove, kaj je želelo, kaj čutilo, kaj sovražilo, kaj ljubilo. Jezik mora povedati, kaj je grešnega govoril — zoper Boga, zoper bližnjega, zoper pravico, zoper resnico. Oči morajo odkriti, na kakšnih predmetih so počivale, kakšne poglede so si dovoljevale. Ušesa morajo razodeti, kakšnim govoricam so se odpirala. Roke, noge, vsi udje, vsi čuti morajo pripoznati svoje zmote, zablode, hudobije... Če si izprašujem vest o daljši dobi, naj se zvrste pred mojim duhom vsi kraji, kjer sem bival; vse druščine, v katere sem zahajal; vsi prijatelji in nasprotniki, s katerimi sem živel; vsa podjetja, opravila, zabave, katerih sem se udeleževal... Naj se le zvrste, naj se zvrste pred duhom, da vidim, kaj sem ravnal zoper Boga in njegovo postavo. Tako preiskujem, tako se izprašujem...[48] Ne tesnosrčno!

ne skrupulozno! Vi dobri kristjani, ki se greha bojite, vam kličem: Ne tesnosrčno! ne skrupulozno! Smrtni greh je že tako velika reč, da ga boste vi, ki se sicer resno trudite za krščansko življenje, kmalu opazili, če ste ga po nesreči storili. — Toda izpraševati se tudi ne smemo površno, ohlapno, preveč prizanesljivo! Vi lahkomiselni, prešerni grešniki, ki živite in delate greh tjavendan, vam moram klicati: Ne površno! ne ohlapno! ne preveč prizanesljivo! Če ste bili napuhnjeni, nikar se ne izgovarjajte sami pri sebi, da ste bili le ponosni na svojo čast, svojo službo, svojo polno blagajno... Če ste grešili z nesramnim govorjenjem, nikar si ne recite, da ste se le malo šalili... Če ste se umazali z dejanji, ki se skrivajo pred belim dnevom, nikar se ne opravičujte s svojo vročo naravo... Če ste živeli v sovraštvu, nikar si ne govorite: Pravica je bila na moji strani... Če ste bili krivi goljufije, nikar ne prepričujte sami sebe, da je bila le konkurenca, da so pač take trgovske navade... Če ste zamujali brez vzroka sv. mašo ob nedeljah, nikar sebe ne varajte, da ste nervozni, da se vam rado v glavi vrti, da je v cerkvi tako težak zrak... Na plesišču tudi ni za nervozne in za take, ki se jim v glavi vrti, in po gostilnah, kavarnah, gledališčih je tudi težak zrak... Ne! ne izprašujmo si vesti s preširoko moralo. Kdor sam svoj greh opravičuje, ta zato ne bo brez grehov — pač pa brez odpuščanja grehov. To si dobro zapomnimo![49]

Nemara pravite: Ampak to je resnoben in težak račun! Račun, no, prav ste rekli: res račun je to z Bogom. In resnoben — kajpada! Saj tudi ne gre za kako majhno diferenco, za kak majhen deficit. Tu gre za vse, kar imamo — za nas same gre. Umrješ po spovedi, za katero si dobro izprašal vest —: vse je rešeno! Umrješ po spovedi s slabim izpraševanjem vesti —: vse je izgubljeno!... In težaven da je ta račun? Tu ni nič pomoči. Vsi računi so težavni za tistega, ki jih redkokdaj deva v red... Kdor pa nad svojo vestjo zmerom bdi, zanj ni nič težkega. In to bi kristjani morali! Pogan Pitagoras je imel za svoje učence zapoved, da so se morali dvakrat na dan, zjutraj in zvečer, izpraševati: Kaj sem naredil? Kako sem naredil? Kaj sem opustil, kar bi bil storiti moral?[50] Ali nas je kaj sram pred tem poganom in njegovimi učenci?...

Potem, ko je grešnik z izpraševanjem vesti uvedel sodno postopanje proti sebi in obenem tudi že izvršil na sebi nalogo preiskovalnega sodnika — potem je treba, da gre in je sam svoj tožnik pred mašnikom. Kaj naj rečem o obtožbi v zakramentu sv. pokore? Predvsem to, da je neobhodno potrebna. Kristus je postavil mašnike za sodnike, ki naj izreko končno sodbo nad grešnikom. Noben sodnik pa ne more izreči sodbe, če zločina natančno ne pozna. A mašnik ne more poznati grešnikovih zmot, če mu jih ta sam ne odkrije. Treba se je torej razodeti, treba se je

mašniku spovedati. Ta spoved, ta samoobtožba mora biti popolna ali natančna, t. j. spovedati se moramo vsaj vseh smrtnih grehov, kolikor jih spoznamo, tudi njihovega števila in važnih okoliščin.[51] O številu je stvar znana; če ga ne moremo povedati natanko, ga moramo povedati vsaj približno, kolikor pač moremo: vsaj kolikokrat smo po priliki grešili na mesec, na teden, na dan. Glede okoliščin pa je tako: nekaj drugega je krasti karkoli in kjerkoli, nekaj drugega krasti v cerkvi, Bogu posvečene stvari; nekaj drugega je umoriti človeka, nekaj drugega umoriti lastnega očeta; nekaj drugega pogaziti čast dekletovo, nekaj drugega osramotiti zakonsko ženo. Okoliščina cerkve, Bogu posvečenih stvari, lastnega očeta, zakonske žene izpreminjajo vrsto greha, narede iz tatvine, umora nečistosti — bogoskrunstvo, očetomor, prešuštvo. In zopet: nekaj drugega je zlagati se brez škode drugega, nekaj drugega zlagati se bližnjemu v občutno škodo, ki jo naprej vidimo. Okoliščina, da laž prizadene veliko škodo, naredi iz sicer majhnega greha laži velik greh. Take so važne okoliščine, in takih se je treba spovedati, da je spoved natančna ali popolna. — Potem pa mora biti obtožba tudi odkritosrčna, t. j. obtožiti se moramo tako, kakor se pred Bogom krive spoznamo, ne da bi kaj zamolčali ali olepšavali.[52]

Ah, zamolčavati, moji častiti poslušavci! olepšavati, prikrivati, lagati Sv. Duhu v tem zakramentu usmiljenja... Kateri spovednik ne bi na glas

zaječal, če bi le slutil, da kleči pred njim grešnik, ki zamolčuje, prikriva... Satan si seveda vse prizadene, da bi grešnika do tega pripravil. Sveti Bernardin pripoveduje anekdoto, kako je neki služabnik božji videl nekoč v cerkvi, kjer je spovedovalo več spovednikov, hoditi satana od spovednice do spovednice. — Kaj hodiš tod, hudobni satan? je zavpil nad njim razjarjen. Oni pa se je zakrohotal: — Ukradeno blago vračam. Da so grešniki grešili, sem jim bil ukradel sramežljivost; zdaj, ko se hočejo grehov spovedati, jim moram sramežljivost vrniti...[53] To je anekdota, pravim, toda dobro osvetljuje, s čim predvsem hoče satan zapeljati človeka: z napačno sramežljivostjo... A da bi se ti, o kristjan, zapeljati dal? Potem, ko si se po težkem boju enkrat odločil: Vstal bom in pojdem k svojemu očetu (Luk. 15, 18)... pojdem in zdrobim okove... pojdem in se rešim — da bi ti potem šel in storil greh — večji od vseh, kar te jih teži na vesti... božji rop? Ah, kaj vendar misliš! Ali res misliš, da boš ogoljufal tisto večno oko, ki vseprodirno vidi do zadnjega kota tvojega srca? Ali res misliš, da boš Boga prisilil, da ti odpusti tvoj greh pod pogoji, katere boš stavil ti njemu, ne on tebi? Ali pa misliš, da se boš greha, ki ga danes skrivaš, lažje obtožil prihodnjič? O nesrečnež! Težje se ga boš obtožil, zmerom težje! — Ali se zanašaš na smrtno uro? Kaj veš, da se boš takrat sploh še spovedal? In četudi — ali nisem pripovedoval predzadnjič,

kako se takrat zamujeno popravlja?... Oj nespametni grešnik! Glej, tvoj bližnji, tvoj brat je grešil veliko več nego ti, veliko hujše nego ti. Pa gre in se z moško odločnostjo odkritosrčno obtoži svojih zmot — in se vrača od spovednice ves solzan od tolažbe odpuščanja, ves ožarjen od zarje milosti — tak, kakor so ga nesli od krsta... In angeli božji spremljajo njegovo pot... A ti, ki si grešil manj, ki imaš en sam tak greh, da ga skrivaš, ti hočeš iti od spovednice z grozo v srcu, ves zagrnjen v temo, vsebolj zakrknjen v hudobiji, vsebolj prikovan na pekel?... O, memento, homo, quia pulvis es... Spomni se, o človek, da boš umrl — in da bo na sodni dan razodet pred celim svetom tisti tvoj greh, namesto da je zdaj, priznan pred enim samim človekom, mašnikom, izbrisan, pozabljen na vekomaj!

*

Predragi v Gospodu! Bodi danes naš trden sklep, da si pri tej spovedi, ki jo bomo za Veliko noč opravili, in pri vsaki spovedi, dobro izprašamo vest in se svojih grehov natančno in odkrito spovemo. Sicer ni to še vse, česar je potreba za odpuščanje grehov, a neobhodno potrebno je že to dvoje. Česa je še treba, povem prihodnjo nedeljo. Ne bojte se, da je še bogvekaj težkega. Ah ne! Saj nam ne nalaga naš Bog ničesar, kar bi presegalo naše moči. Naš Bog je svetopisemski predobri oče, ki samo čaka, hrepeneče čaka, kdaj

se mu vrnejo izgubljeni sinovi in hčere. Dan za dnem hodi gledat za vsakega posebej, če že prihaja. O, in ko ga zagleda, mu z razprostrtimi rokami hiti naproti, da ga v ljubezni objame: Ta moj sin je bil mrtev in je oživel, je bil izgubljen in je najden. (Luk. 15, 24.) Amen.

VII.

Predragi v Gospodu! Sodba posebne vrste je zakrament sv. pokore. Ne samo, da grešnik sam uvede proti sebi sodno postopanje, da je sam svoj preiskovalni sodnik in tožnik, še druga posebnost je tu. Naj se namreč obtoži grešnik še tako številnih in še tako sramotnih dejanj — prečudna stvar: mašnik, ki na božjem mestu vrši sodno oblast, ga nikoli ne obsodi, nikoli ne zavrže, ne pogubi. Lahko, da mu sodbo za nekaj časa odloži; a vselej, kadar sodbo izreče, je sodni rek oprostilen, dvigajoč, rešujoč. Ego te absolvo a peccatis tuis — jaz te odvežem tvojih grehov, govori mašnik, služabnik božjega usmiljenja, in Bog potrdi sodbo, in grešnikova duša oproščena zavriska, nebesa zaorijo od veselja, pekel zaškripje od srda. — Seveda za to veliko odrešenje duše ni zadosti samo izprašati si vest, spomniti se vseh storjenih hudobij in obtožiti se jih pred mašnikom. Treba je več: treba je strtega srca, treba je kesanja in močne volje za notranje prerojenje. O tem kesanju in o trdnem sklepu poboljšanja, ki ju Bog

od nas zahteva v zakramentu pokore, naj še nazadnje izpregovorim!

*

Glasno in jasno moram povedati, da je kes, t. j. dušna žalost in stud nad grehom, pri spovedi tako potreben, da brez njega ni odpuščanja. Če se kdo posili obrača stran od mene, je tudi meni fizično nemogoče, obrniti se k njemu. In tako se Bog ne more obrniti k grešniku, da ga objame in pritisne na svoje srce, dokler se grešnik po sili trga in obrača stran od Boga. To pa dela grešnik, dokler ljubi greh, dokler ima pri njem svoje želje, svoje veselje. Šele ko grešnik obrne grehu hrbet, ko obsodi greh, ga zavrže, ko mu je hudo, da ga je storil — šele tedaj se grešnik od stvari, v katerih je grešil, obrne zopet k Bogu, in Bog mu spet lahko pokaže svoje milostno lice. Zato ni bil, kar svet stoji, odpuščen še noben greh, ki ni bil obžalovan. To obžalovanje ni treba, da bi bilo čutno, da bi se javljalo v telesnih bolečinah, v vzdihih, v solzah. O Caheju v evangeliju nič ne beremo, da bi bil jokal od žalosti; nasprotno: ves prevzet je bil od veselja, ko se je Jezus napravljal v njegovo hišo. In vendar je gotovo, da se je v tistem trenutku svojih grehov temeljito skesal, saj je dejal Gospodu: Glej, Gospod, polovico svojega imetja dam ubogim, in ako sem koga v čem prevaril, četverno povrnem. Jezus (pa) mu je (nato) rekel: Danes je tej hiši zveličanje došlo. (Luk. 19, 8—9.) Zato naj se nihče ne vznemirja, če pri kesanju telesno nič ne čuti; če ne more jokati; če je trd in mrzel kakor kamen, na katerem kleči... To ni še znamenje, da kesanja nima. Kesanje je predvsem v duši, v umu in volji človekovi. Človek vidi svoj prestopek, spozna, da je ravnal nápak, pripozna in obsodi dejanje: Ni bilo prav, da sem hodil z neverniki, da sem kradel, da sem goljufal, odiral, nečistoval, opuščal službo božjo, ni bilo prav, obsojam, zametam, da bi ne bi nikdar storil! Glej, kesanje, glej, žalost, stud duše! Toda zdaj pazite!

To kesanje predvsem ne sme biti samo na jeziku, marveč res tudi v notranjem človeku, v njegovi razumni volji ali, kakor navadno pravimo, v njegovem srcu. Antioh, kralj sirski, o katerem sem vam nedavno govoril, ki si je na nepravičen način osvojil Jeruzalem, pomoril v treh dneh 80.000 ljudi, jih 40.000 odpeljal v ujetništvo in nič manj za sužnje prodal, ki je tempelj Gospodov oskrunil, svete posode in zaklad uropal, Jude v poganstvo silil, Makabejske brate in njihovo mater ter starega Eleazarja mučil — ta Antioh je tudi spoznal in obžaloval svoje zločine: Zdaj se pa spominjam hudega, kar sem storil v Jeruzalemu... (1. Mak. 6, 12) je dejal in obljubil je celo, da bo Jude izpustil, škodo v templju povrnil, sam Jud postal in vso zemljo prehodil, da bo oznanjeval božjo moč... Toda glej! ta brezbožni kralj ni našel usmiljenja pred Bogom, kakor to Sv. Pismo izrečno poudarja, rekoč: Prosil je tudi ta hudobnež Gospoda, od

katerega ni mogel milosti doseči. (2. Mak. 9, 13.) Kako je to? Kakšna skrivnost je to? ... Ah, tega kralja je nagibala h kesanju samo časna nesreča, s katero ga je Bog udaril, samo tista strašna in gnusna bolezen, da so mu črvi razjedali živo telo, samo tiste grozne bolečine, v katerih se je zvijal nesrečnik ...[54] Takega nerodovitnega kesanja je dosti na svetu. Mladenič, ki se je okužil z grdim grehom, se kesa, ker ni pomoči gnilobi njegovega telesa ... Mladenka joka za lilijo, potepta no v blato, ker vidi, da ljudje s prstom kažejo za njo ... Tátu je žâl njegovih dejanj, ker jih mora premišljevati med tesnimi stenami ječe ... Trgovcu je hudo zaradi razkritih njegovih goljufij, ker je šel zbogom dobri glas njegove trgovine ... Pijanec obžaluje svojo strast, ker ga je pognala izpod lastne strehe ... O, kesanja za greh je dosti, toda pravega ne; tistega ne, ki vpije k Bogu za odpuščanje in odpuščanje doseže. Kakšno mora biti tisto? Biti mora nadnaravno, iz tega sveta pomaknjeno v svet vere. Biti mora stud nad grehom zaradi Boga. Zaradi Boga, ki sovraži greh kot veliko hudobijo in ostudnost. Zaradi Boga, ki sovraži greh tako zelo, da zapira pred njim nebeška vrata z najmočnejšimi zapahi, odpira pa na stežaj strahovito žrelo peklenskih muk. Zaradi Boga, ki sovraži greh tako zelo, da je zanj potopil svojega edinega Sina v morje, v neizmerno morje trpljenja, da je dal raztrgati njegovo dušo z najstrahovitejšo bridkostjo, razmesariti njegovo

telo z najstrašnejšo bolečino, pribiti ga na križ, izlisniti zadnjo kapljo krvi iz njegovega prebodenega srca. Zaradi Boga, ki je ves velik, ves lep, ves blag, ves ljubezni vreden, nepojmljiva dovršenost, neizrečna popolnost — najvišje in največje Dobro. Tako nadnaravno obžalovati greh, iz enega ali drugega teh nagibov v svoji najgloblji notranjosti reči: Glej, ni bilo prav ... ni bilo prav ... zakaj sem le storil! — to je kesanje, ki velja.[55] — Tako kesanje ima potem z lahkoto še druge lastnosti, ki jih imeti mora. Tako kesanje je nadvse veliko: bolj je grešniku žal, da je Boga razžalil, nego da bi vse na svetu izgubil. Kajpada. Saj je Bog, ki greh tako strašno sovraži, več nego vse drugo na svetu. — Tako kesanje je tudi splošno, t. j. razteza se na vse smrtne grehe. Kajpada. Saj Bog vsak greh enako sovraži — kako bi potem človek, ki obžaluje grehe zavoljo Boga, ne obžaloval vseh?

Predragi! Ali moremo imeti tako kesanje? O, moremo s pomočjo milosti božje. In milosti božje ne bo manjkalo, če ne bo manjkalo naše dobre volje. Milost že kar čaka; še naša volja pristopi — in narejeno je. A kako nagniti voljo? Premišljujmo božji stud nad grehom, premišljujmo kazni pekla in veselje nebes, Gospoda na križu in veličanstvo božje in svoj nič, vse to premišljujmo pred vsako spovedjo! — —

Iz pravega kesanja, kakor sem ga zdaj opisal, se rodi skoro sam od sebe trden sklep, t. j. res-

nična volja svoje življenje poboljšati in nič več ne grešiti.[56] Resnična volja —. Ne da je človek kakor volk v basni, katero pripoveduje sv. Bonaventura. — Volk je šel k spovedi. Zvesto in odkritosrčno je priznal vse svoje rope in razbojništva in je med solzami obljubil poboljšanje. Proti koncu pa je začel postajati nemiren. Nestrpno se je oziral okrog sebe; opazil je bil, da se je čreda ovac oddaljila od onega kraja. Prosil je torej spovednika, naj naredi naglo, drugače da on — volk — ne bo mogel dohiteti ovac...[57] Ta volk še živi. Premnogo kristjanov se spoveduje tako. Neveljavno, to se ve. Zakaj spoved brez dobrega sklepa je komedija, pravi sv. Janez Krizostom.[58] Brez resne volje poboljšanja ni nič. Ta resna volja mora biti že v tem, da človek sklene svoje pretekle grehe, kar mogoče, zabrisati: krivično blago, če ga ima, in čast, če jo je komu ukradel, povrniti; sovraštvo poravnati; pohujšanje popraviti... Potem pa za prihodnost: Nobenega smrtnega greha več! Ne in ne več! — Ali je to mogoče? Mogoče — z božjo pomočjo. Svet je v današnjih dneh temeljito izpriden. A vendar je še zmerom gotovo, da živi v tem izpridenem svetu tisoče in tisoče ljudi brez smrtnega greha. Torej je mogoče. — Toda praviš: jaz se vendarle bojim, da zopet padem. Ta bojazen je opravičena, dragi! vsak človek lahko pade in zopet pade. Toda ta bojazen sama po sebi ne izključuje dobre volje, da si boš resno prizadeval — ne pasti. To dobro voljo pri vsi bojazni

lahko imaš in jo moraš imeti, če naj bo tvoja spoved veljavna. Drugače se iz Boga norčuješ. Kaj pa je drugega nego norčevanje, če praviš: Žal mi je, o Bog — a poboljšati se ne mislim... In prav to pravi, kdor nič ne sklene. Boga zasmehuje.

Treba je torej skleniti: Greha nič več! A da bo ta sklep trden, je treba še drugega: Bližnje grešne priložnosti nič več! Kaj je bližnja grešna priložnost? Vse tisto, kar redno zapelje v greh: za enega ta in ta knjiga, za drugega ta in ta slika, za tretjega hiša, za četrtega oseba itd. Treba je torej skleniti: Nič več greha — zato: Nič več te knjige, nič več te slike, te hiše, te osebe itd. Platonov učenec Teofil se je šel nekoč ob lepem vremenu s čolnom vozit po morju. Naenkrat nastane vihar in začne premetavati čoln semtertja. Teofil je prestal smrtne strahove, a nazadnje se je vendar še srečno rešil. Od takrat naprej pa je sklenil: Nič več na morje! In da ga ne bi zvabil prelestni pogled na morsko gladino, je dal tisti dve okni v svoji hiši, ki sta gledali na morje, zazidati.[59] Ali ste razumeli, kristjani? Tako se je možu vredno zdelo zatajevati se za življenje telesa. Ali mislite, da življenje duše ni vredno nobenega premagovanja, nobene žrtve? — —

*

Predragi! Dopovedal sem vam, kakšni so pogoji, da dobro uporabljamo zdravilo zoper stra-

hove smrti — zakrament sv. pokore. Pogoji so: dobro izpraševanje vesti, natančna in odkritosrčna spoved, pravo, nadnaravno kesanje in resnični sklep poboljšanja. Da je treba opraviti v zadoščenje še tisto malo pokore, ki jo spovednik naloži, to je tako jasno in posebne razlage ne potrebuje. — Nihče naj ne reče: Preteżko je vse to, pretrdo je... Memento, homo, quia pulvis es... Spomni se, da boš umrl, o človek... Nemara umrješ že drugo leto, nemara še letos... Zato pojdi in uredi svojo dušo! Naj bo še tako težko in trdo, pojdi in opravi dobro velikonočno spoved! Pomisli samo, kaj bi to bilo, če bi minil velikonočni čas, in ti bi ne opravil svoje krščanske dolžnosti, in bi — umrl. Če bi umrl brez dobre velikonočne spovedi nepreviden, nenadoma, hipno... V smrtnem grehu... Kaj bi to bilo! Če bi bil pogubljen, zavržen na vekomaj — po sami svoji lastni krivdi... O strašna krivda! strašna krivda! Nikoli več je ne bo mogoče popraviti — nikoli več! Amen.

Opombe.

(Literatura.)

[1] Prim. Ludwig Mehler, Beispiele zur gesamten christl. Lehre. II. Bd. Regensburg 1851. Manz. Str. 62.

[2] Mehler, o. c., str. 70—71.

[3] Prim. P. P. Segneri, Il cristiano instruito nella sua legge. Torino 1881. Giac. Marietti. Parte III. Ragg. II., n. 8.

[4] Segneri, l. c.

[5] Prim. W. Wilmers, S. J., Lehrbuch d. Religion. 7. Aufl IV. Bd. Münster i. W. 1912. Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung. Str. 882.

[6] Prim. Conc. Trid. sess. VI. De iustificatione. Can. 16.

[7] Prim. Mehler, o. c., str. 76 ter Segneri, l. c., n. 12.

[8] Mehler, o. c., str. 77.

[9] Gl. Ermahnungen an Jünglinge und Jungfrauen. Von einem Landpfarrer der Diözese Brixen. 6. Aufl. Innsbruck 1908. Rauch. Str. 230.

[10] Prim. Mehler, Beispiele, II., str. 161—162.

[11] Prim. Segneri, Il cristiano. P. III. Ragg. II., n. 15—17 in nasl. mestoma.

[12] Gl. Božji dnevi. Šestintrideset govorov za življenje s Cerkvijo. V Ljubljani 1926. Prodajalna K. T. D. H. Ničman. Str. 194—196.

[13] Prim. Božji dnevi, l. c.

[14] Prim. Wilmers, o. c., str. 886—887.

[15] Prim. Apologetische Vorträge. Herausgegeben vom Volksverein f. d. kath. Deutschland. II. Heft. M.-Gladbach 1907. Str. 158.

[16] Apolog. Vorträge, l. c.

[17] Prim. Segneri, l. c., n. 3.

[18] Gl. P. Fr. Hunolt, S. J., Christliche Sittenlehre. Bd. VIII. 2. Aufl. Regensburg 1878. Manz. Str. 4.

[19] Prim. P. P. Segneri, Il Quaresimale. Torino. Giac. Marietti. Pred. II., n. 5.

[20] Prim. Hunolt, o. c., str. 11.

[21] Prim. Segneri, Il cristiano. P. III. Ragg. III., n. 10.

[22] Gl. Allioli - Wolf k Mat. 20, 22, opombi 17 in 16.

[23] Prim. Hunolt, o. c., str. 18 nsl.

[24] Prim. Dr. Paul Wilh. Keppler, Vier Fastenbriefe über die Arbeit.-Homilien u. Predigten, 4. u. 5. Aufl. Freiburg i. Br. 1912. Herder.

[25] Ermahnungen an Jünglinge u. Jungfrauen. Str. 36.

[26] Prim. Zollner, Predigten f. den Bürger u. Landmann. 2. Aufl. II. Bd. Regensburg 1859. Str. 79—80.

[27] Prim. Keppler, o. c., str. 317 nsl.

[28] Prim. P. Andreas Hamerle, C. Ss. R., Ein Zyklus religiöser Vorträge f. das Kirchenjahr. II. Bd. 2. Aufl. Graz u. Wien 1907. Styria. Str. 155.

[29] Prim. Keppler, o. c., str. 330.

[30] Prim. Zollner, o. c., str. 87.

[31] Zollner, o. c., str. 86.

[32] Zollner, l. c.

[33] Prim. Hamerle, o. c., str. 157.

[34] Prim. Allioli - Wolf, k 1. Mak., 1, 3, pod črto 4.

[35] Prim. Gerh. Dießel. Der Tod der Sünde Sold. Fastenpredigten. 3. Aufl. Regensburg etc. 1902. Pustet. Str. 112 nsl. Prim. tudi v naslednjem.

[36] Prim. Dr. Philipp Hammer, Sieben Predigten über des Menschen Ziel u. Ende u. letzten Dinge. 2. Aufl. Fulda 1896. Fuldaer Aktienges. Str. 98.

[37] Prim. Augustin Egger, Bischof von St. Gallen, Der junge Katholik in der modernen Welt. Briefe an einen jungen Mann. 7. Aufl. Einsiedeln etc. Benziger & Co. Str. 52—53.

[38] Gl. Dießel, o. c., str. 120.

[39] Prim. Dießel, o. c., str. 122—123.

[40] Prim. Dr. J. Klug, Ein Sonntagsbuch, II., Paderborn 1911. F. Schöningh. Str. 57—59.

[41] Dr. Konst. Holl, Wahn u. Wahrheit. Freiburg im Br. 1909. Herder. Str. 208.

[42] Prim. Segneri, Il cristiano instruito. P. III. Ragg. ultimo, n. 9.

[43] Dießel, o. c., str. 103.

[44] Dießel, o. c., str. 96.

[45] Dießel, o. c., str. 98.

[46] Prim. Segneri, Il cristiano. P. III. Ragg. I.

[47] Gl. Fr. X. Wetzl, Die Planke im Schiffbruch. Ein Büchlein für Jung u. Alt. 21—25 Tausend. Ravensburg. Fr. Alber. Str. 55.

[48] Prim. Mac Carthy, Predigten II. Weissenburg a. S. 1841. C. Fr. Meyers Verlagsexpedition. Str. 499—500.

[49] Prim. I. Haw, Eine gute Beicht. Ein Mahnruf an viele Katholiken. 4. Aufl. Ravensburg. Fr. Albe. Str. 26—27.

[50] Fr. X. Wetzl, o. c., str. 57.

[51] Vel. katekizem, vpr. 679.

[52] Vel. katekizem, vpr. 682.

[53] Haw, o. c., str. 82.

[54] Prim. P. Georg Patiß, S. J., Fastenpredigten in sechs Zyklen. 3. Aufl. Innsbruck 1890. Fel. Rauch. Str. 33—34.

[55] Vel. katekizem, vpr. 658.

[56] Vel. katekizem, vpr. 671.

[57] Haw, o. c., str. 53.

[58] Haw, ibid.

[59] Prim. G. Dießel, Der Rettungsanker der Sünder. Fastenpredigten. Regensburg, 1902. Pustet. Str. 101.

V isti založbi je izšlo istega avtorja:

Brez vere. Devet govorov o neveri. 1921.
Za resnico. Osemnajst obrambnih govorov. 1921.
O dveh grehih. Trinajst govorov za moralo. 1922.
Začetek in Konec. Petnajst govorov o Življenju našega življenja. 1922.
Velika skrivnost. Sedemnajst govorov o zakonu. 1923.
O ljubezni. Dvanajst samaritanskih govorov. 1923.
Kam greš? Sedem govorov o božjih klicih. 1923.
Vstajenje duše. Petindvajset govorov za prerod. 1924.
Mesto na gori. Štirinajst govorov o Cerkvi. 1924.
Zgodbe o človeku. Dvajset govorov za smer življenja. 1925.
Žena s Solncem. Štirinajst govorov o Mariji. 1925.
Božji dnevi. Šestintrideset govorov za življenje s Cerkvijo. 1926.
Večna knjiga. Deset govorov o Sv. Pismu. 1927.